

İRFAN

№ 52 Mart - 2011 İctimai fikir jurnalı 3 AZN

ƏMANƏTƏ
XƏYANƏT

İSRAF
ÇILĞINLIĞI

İRFAN

Mart/2011/№:52
ictimai fikir jurnalı
Dövlət Reyestr №: 1763

Təsisçi:
İpəkyolu MMC

Redaktor:
Nurlan MƏMMƏDZADƏ

Məsul katib:
Elşən RZAYEV

Məsləhətçi:
Dr. Abbas QURBANOV

Abunə və reklam işlərindən məsul:
Niyazi YUSİFOV
Tel: 051 920 79 14

Redaksiya heyəti:
Akademik
Vasim MƏMMƏDƏLİYEV
Prof.Dr. Şahin XƏLİLLİ
Dr.Siracəddin HACI
Dr.Alpay ƏHMƏDOV
Eldəniz SALMANOV
Ramiz MƏMMƏDOV
Səadət MÜRŞÜDOVA
Arif HEYDƏROĞLU
Akif HÜSEYNOV
Fuad QULİYEV

Kompyuter dizaynı:
Ülvi MƏMMƏDOV
Copyright 2011 © All Rights Reserved
Created and supported by "irfan"

Foto:
«İRFAN»

İllik abunə qiyməti:
Ölkədaxili 30 manat
Xarici ölkələr üçün 60 avro

Ünvan:
Bakı şəhəri,
Cəfərov Qardaşları küç. 16
Tel: (+994 12) 492 32 23,
493 02 93

www.irfandergisi.com
E-mail
irfandergisi@yahoo.com

Jurnalın materiallarından istifadə edərkən istinad
zəruridir. Müəllifin mövqeyi ilə redaksiyanın
mövqeyi üst-üstə düşməyə bilər.

Əziz Oxucu!

Yenidən sizinlə görüşmək sevindirir bizi. Qışın öz yerini yaza verdiyi, təbiətin yaşllaşmağa başladığı bu ayda biz də rəngarəng səhifələrimizlə görüşünüə gəldik. Artıq Abunə Kampaniyamız sona çatdı. Keçən zaman ərzində abunəçilərimizin artdığının şahidi olduq. Hər gün redaksiyamıza ünvanladığınız məktublar, jurnalda nəşr etdirmək üçün göndərdiyiniz yazılar bizi həvəsləndirir.

Əziz Oxucu!

Buayk ana mövzumuz "İsraf" oldu. Sürətlə inkişaf edən dünyada ən çox rastlaşdığımız bəlalardan biri də məhz israfdır. İstehlak həddinin bu dərəcədə artması insan israfına, bu da fərdlərin və cəmiyyətin həlakına səbəb olur. Hər gün həyatların israf olduğu dünyamızı gözəlləşdirmək, hər iki dünyada yaşadığımız həyatı abadlaşdırmaq üçün qətiyyətlə uzaq durmalı olduğumuz xüsuslar var. Bunlardan biri də məhz israfdır. Jurnalımızın bu sayında israfın ilahi əmanətə xəyanət olduğu haqda oxuyacaqsınız. "Özümüzü israf etməyə" başlıqlı yazıda bütün israfın insan israfına gətirib çıxardığını açıq-aydın görəcəksiniz. Tanınmış iqtisad elmləri doktoru, professor Zahid Məmmədovla israf və istehlak haqda reportajımızı oxuyarkən ölkəmizdə və dünyada yol verilən israflarla tanış olacaqsınız. "Bir metr də min metrlik fərqimiz", "Bu şərəf bizə yetər", "Müasir cəhalət" yazıları sevə-sevə oxuyacağınız məqalələrdəndir. "Müsəlmanın evi necə olmalıdır" sualının cavabını İrfan oxuyarkən öyrənəcəksiniz. "Müasir cəhalət" in nələr olduğunu sizə dəyərli yazarlarımızdan biri kifayət qədər izah etməyə çalışdı. İrfanın yazarlarından olan Lokman Helvacının sizinlə paylaşdığı məktubları oxuduqca yazılan hər məqalənin, nəşr olunan hər kitab və jurnalın nələrə səbəb olduğunun şahidi olacaqsınız. Möhtərəm yazarımızın silsilə halında qələmə aldığı "Haqq dostlarından hikmətlər" yazısı önündə yeni üfüq açacaqdır. "Ülgüc və Dinc sözləri" başlıqlı ədəbi-elmi yazıda filoloq-yazarımızın dilimizdə işlənən sözlərin mənşəyi haqda dediklərini bəyənərək oxuyacağınızdan əminik. "Şər niyə var", "Fərqliliklərimiz Allahın qüdrət əlamətidir", "Müləhizə", "Həlak dəllalı" kimi yazılar hər yerdə oxuyacağınız dəyərli yazılardır. Bir sözlə, bir-birindən maraqlı yazılar sizi gözləyir. Evdə, işdə, uzaq səfərə çıxarkən, birini gözləyərkən vaxtınızı ən səmərəli keçirmək üçün İrfan oxuyun və oxumağı vərdiş halına gətirin. Sizi jurnalımızla baş-başa qoyuruq. Gələn görüşlərədək!..

*Sorma hər kişinin əslin izzətindən bəllidir
Söhbəti irfan görənlər xidmətindən bəllidir.
Nəsimi*

ÖZÜMÜZÜ İSRAF
ETMƏYƏK
Rüfət ŞİRİNOV
6

ZƏMANƏNİN
GƏTİRDİKLƏRİ VƏ
BƏRƏKƏT QAVRAMI
İbrahim EROL
8

BİR METRDƏ MİN
METRLİK FƏRQİMİZ
Eldar KƏRİMOV
14

BU ŞƏRƏF BİZƏ YETƏR
Saleh ŞİRİNOV
16

VENESUELLADAN
TÜRKÜSTANA
Adem ŞAHİN
18

MÜSƏLMANIN EVİ
NECƏ OLMALIDIR?
Salih Zeki MERİÇ
24

HƏLAK DƏLLALI
Mübariz ƏLİOĞLU
28

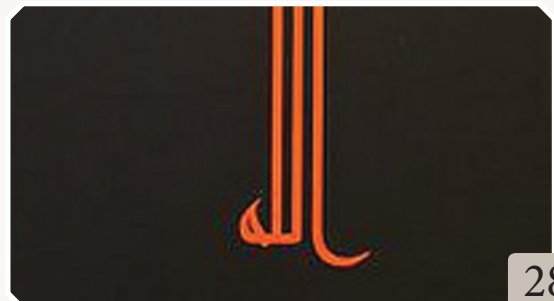
İSTİQBALA YAZILAN
MƏKTUBLARIN ƏKS-
SƏDASI
Lokman HELVACI
34

ƏMANƏTƏ XƏYANƏT – İSRAF
Nurlan MƏMMƏDZADƏ

4

HAQQ DOSTLARINDAN
HİKMƏTLƏR
-Şeyx Sədi (quddisə sirruh)-3

28

MÜASİR CƏHALƏT
Aqil ƏLİYEV

22

İQTİSADİYYAT ELMLƏRİ
DOKTORU, PROFESSOR ZAHİD
MƏMMƏDOVLA REPORTAJ

10

ŞƏR NİYƏ VAR?
Dr. Rafiz MANAFOV

20

FƏRQLİLİKLƏRİMİZ ALLAHIN
QÜDRƏT ƏLAMƏTİDİR
Dr. Mehman İSMAYILOV

38

BAKİ İSLAM
UNİVERSİTETİNİN
MÜƏLLİMİ DR. RAFİZ
MANAFOVLA REPORTAJ
36

ÜLGÜC VƏ DİNC SÖZLƏRİ
Məmməd MƏMMƏDZADƏ
40

MÜƏLLİMİN
GÜNDƏLİYİNDƏN
42

MÜDRİKLƏRDƏN
ÖYÜDLƏR
43

MÜLAHİZƏ
Arif HƏŞİMOV
44

SUAL-CAVAB
Anar QURBANOV
46

ÖZÜNƏ GƏL, İNSAN OĞLU!
Zəki ŞAHİN
48

SINDIRILAN YUMURTA
Sahibə PAŞAYEVA
50

MƏŞHURLARDAN
NÜANSLAR
Ülvi MƏMMƏDOV
52

HİKMƏT LÖVHƏLƏRİ
Kamran MƏMMƏDOV
53

XƏBƏR
54

ƏMANƏTƏ XƏYANƏT- İSRAF

Yaşadığımız zəmanədə ən çox rastlaşdığımız şeylərdən biri də israfdır. Əsrimiz israfın bol yayıldığı əsr kimi səciyyələndirilir. Modern kapitalist mədəniyyət, dırnaqarası müasirlik insanları süni şəkildə israfa sövq edir. Deyə bilərik ki, bu gün inkişaf etmiş böyük ölkələrin vətəndaşlarının şüur altında “Ən müasir və ən ideal insan ən çox istehlak edəndir” düsturu formalaşmış. İslamın ehtiyac sahiblərinə əl tutmağı təbliğ edən prinsiplərinə gəldikdə xəsislik edənlər öz nəfsi istəklərini təmin etmək üçün rahatlıqla milyonları xərcləyə bilirlər. Modern insan Allahın qoyduğu qanunlar çərçivəsindən kənara çıxdığı üçün nəticədə cəmiyyətdə tarazlıq və balansın ciddi şəkildə pozulduğunu, fərdlər arasında kəskin təbəqələşmənin şahidi oluruq. Bir tərəfdə aclıqdan əziyyət çəkən, digər tərəfdə isə yaşadığı səfalı həyat nəticəsində aldığı

artıq kilolardan azad olmaq üçün külli miqdarda pul xərcləyən insanlar...

Bütün bunlar israf dedikdə ağılımıza gələn ilk şeylərdən biridir. Bir də israfə bağlı öyrənməli olduğumuz bir sıra xırda görünən, əslində isə insanı həlaka sürükləyən maddələr var. Burada məhz bunlara toxunmaq istərdik. İlk növbədə qeyd edək ki, israf Allahın vermiş olduğu bütün nemətlər üçün keçərli bir qavramdır. Müfəssir Rəğib İsfahani “Müfrədat” adlı əsərində israf sözünün məsdəri olan “sərafə” kəlməsinin tərifini verərək deyir: “*İsraf insanın gördüyü hər işdə həddi aşmasıdır.*” Buradan anladığımıza görə hansı xüsusda olursa olsun bəndənin ilahi hüduqları aşması israf adlanır. Eyni zamanda israf hər hansı bir şeyin müəyyən ünsürlər səbəbindən zay olması deməkdir. İslam böyüklərindən birinin də dediyi kimi: “Allahın əmrlərinin xaricinə çıxan hər şey israfdır.”

Bir Haqq dostunun: *“İsraf etiqadda, ibadətə, əməldə, elmdə, xərcləmələrdə, zamanda, bir sözlə hər şeydə olur.”* Elə bu sözlərin müəllifinin diliylə açıqlayacaq olsaq:

İman və etiqadda israf: Ağılı və qəlbi mühafizə etməyib, batilə, əfsanələrə, xürafələrə və mənfi fəlsəfi cərəyanlara qapdırmaq surətiylə insanın yaradılışında mövcud olan “İslam fitrəti”ndəki saflığı zədələyərək əbədi səadəti zay etməkdir.

İbadətdə israf: İbadətlərin ifası üçün alınan dəstəməz və qülsdə sudan boş-boşuna istifadədən tutmuş, imkan olduğu halda namazları camaatla qılmayıb, məcburi bir işmiş kimi başdansovdu əda etməyə, orucu yalnız mədənin ac saxlanması kimi başa düşüb bu ibadəti zədələyən əməllərdən uzaq qalmamağa, zəkat və sədəqələri minnətlə başa qaxmaq və əməllərə riya qarışdırmağa qədər hər şey ibadət xüsusunda edilən israflardan sayılmışdır. Halbuki Allah-Təala ibadətlərimizi feyz və ruhaniyyətdən uzaq şəkildə şüursuz formada zay etməmizi istəmir. Bizdən yalnız ixlasla etdiyimiz və bizi “əhsan” mərtəbəsinə çatdıracaq ibadətləri qəbul edəcəyini bildirir.

Zamanda israf: İnsan oğlunun qəflətə dalaraq ən çox düşdüyü israfların başında bəlkə də zaman israfı gəlir. Yaşadığımız həyat Allah-Təalanın hər canlıya bir dəfəyə məxsus olaraq bəxş etdiyi və müəyyən bir zamanla məhdudlaşdırdığı hədsiz dərəcə qiymətli bir nemətdir. Zamanı dəyərinə ən layiq əməllərə sərf etmək şərtdir. Çünki həyatda hər an görülməli birdən çox iş var. Bunların o an üçün ən əhəmiyyətli olanına birincilik vermək zamandan layiqincə istifadə edərək bilmək üçün riayət olunacaq xüsustur. Digər işləri də əhəmiyyət və vacibliyinə görə sıraya qoymaq ən ideal davranışdır. Hədsiz dərəcədə qiymətli sərmayə olan zamanı boş və əbəs işlərlə israf etmək axirət həyatını təhlükəyə atmaqdır.

Elmdə israf: Bütün elmlər Allah-Tə-

“İsraf insanın gördüyü hər işdə həddi aşmasıdır.” Buradan anladığımıza görə hansı xüsusda olursa olsun bəndənin ilahi hüdudları aşması israf adlanır. Eyni zamanda israf hər hansı bir şeyin müəyyən ünsürlər səbəbindən zay olması deməkdir.

alanın varlıqlara və hadisələrə qoyduğu qayda və qanunların kəşfindən ibarətdir. Elmlərin tərəqqisi də bu kəşflərin artırılması ilə mümkündür. Lakin sadəcə Allahın kainatdakı varlıq və hadisələrə qoyduğu qayda və qanunları təsbit etmək bəndəni yaradılış hikmətinə çatdırıran həqiqi “bilmək” deyil.

Məqbul olan bilmək dünyaya gəliş və gedişin səbəbini qavramaqdır, varlıqların hal dilini anlamaq, əsas məqsəddən agah olmaqdır. Əsl bilmək mərifətullahdır, yəni Allahı bilmək, Onu tanımaq... İlahi qüdrət və ehtişamdan agah olub feyz və təcəllildən nəsib ala bilməkdir. Bilmək ehtiyaca cavab verəni tapmaqdır. Ehtiyacsə ayeyi-kərimədə buyurulduğu kimi “mü səlman olaraq can verə bilməkdir. Ayrıca, bildikləri ilə əməl etməyən elm adamları üçün Qurani-Kərimdə “kitab yüklü ulaq” ifadəsi işlənmişdir. (əl-Cumuə, 5)”

Gördüyümüz kimi, həyatımızda diqqət etmədiyimiz, ağılımıza belə gəlməyən bir çox israf sahələri var. İsrafdan uzaq olmaq istəyən və Allahın “O israf edənləri sevməz” deyərək gətirdiyi zümrədən kənardə qalmaq istəyən hər kəs bu bilgiler çərçivəsində, Allah və Rəsulunun, İslam böyüklərinin göstərdiyi istiqamətdə öz yaşayışına nəzər salsın. Bu və bu kimi israflar insanı fəlakətə sürükləyən, dünya və axirətini məhv edən təhlükəli davranışlardır. Bu israfların ən acı və böyük nəticəsi də “insan israfı”dır.

ÖZÜMÜZÜ İSRAF ETMƏYƏK!

İstehlak və zənginləşmə prinsipini əsas alan kapitalist sistemin hökm sürdüyü dövrümüzdə qarşımıza çıxan ən əsas problemlə məsələlərdən biri də heç şübhəsiz ki, israfdır. Kapitalist zehniyyətin təsiridir ki, israf deyincə ilk növbədə hər

Ağlı və məntiqi yerində olan bütün insanlar gündəlik qazanc və zərərlərin hesabını apararlar. Elə isə gəlin biz də özümüzü gündəlik hesaba çəkək. Həyatımızı israf etmişik, ya yox?

kəsin ağılına ehtiyacından artıq istifadə edilən işıq, su, yemək, libas və s. fiziki və gündəlik ehtiyaclar gəlir. Əlbəttə ki, israf məsələsində bu xüsuslarda da həddi aşmamaq mühümdür. Ancaq günümüzdə ən əsas və diqqətdən iraq qalan israf insan və ömür israfıdır. Qurani-Kərimdə də ifadə edildiyi kimi məxluqatın arasında ən dəyərli varlıq insan olduğuna görə, yerdə və göydəkilər insan üçün yaradılıb və insana xidmət etdiyinə görə, insanın israf edilməməsi və bu israfın qarşısını almaq bəşər övladının ən ali vəzifələrindən biridir. Mövzunun əhəmiyyətinə görə də Qurani-Kərimdə 17 yerdə israftan bəhs edən ayələr qeyd edilməkdə və bu ayələrin 13-ü insanın israf edilməməsi ilə əlaqəlidir.

İsraf mövzusu önəmli olduğu qədər də geniş bir mövzudur. Saatlarca danışmaq və səhifələrcə yazmaq israf mövzusunun bitirməyə yetməz. Ancaq kainatımızın fəxri olan Həzrət Peyğəmbər əleyhissalamdan Əbu Bərzənin rəvayət etdiyi aşağıdakı hədis mənə elə gəlir ki, bütün həyatımızı, məqsədimizi və məramımızı xülasələşdirir:

Rəsulullah əleyhissalam buyurdu ki, “Qiyamət günü bu dörd xüsusdan sual edilmədikcə bəndə Rəbbinin hüsurundan ayrılmaz:

1. Ömrünü harada və necə keçirdiyi,
2. Nə əməl etdiyi,
3. Malını haradan qazanıb haraya xərclədiyi,
4. Vücudundan necə və nə üçün istifadə etdiyi. (Tirmizi, Qiyamə 1)

Bu hədis hamımızın ilk siniflərdə oxuyub tanış olduğu “Cırcırma və qarışqa” hekayəsini xatırladır: “Cırcırma bütün yayı mahnı oxuyur, o koldan-bu kola atılıb kef edir özü üçün. Qarışqa isə, əlinə

keçən buğda dənələrini yuvasına daşıyır. Arxayın cırcırma qarışqaya deyir ki, qışa çox var, niyə özünə əziyyət edirsən. Qarışqa ona fikir vermir, başını aşağı salıb işini görür. Cırcırma bir də onda ayılır ki, havalar soyuyub, qəfil qış düşüb. Qarışqa isə həm yayın nemətlərindən bəhrələnilib, həm də qışa, “dar günə” azuqə yığıb. Buna görə də həyatına fırvan şəkildə qaldığı yerdən davam edir.” Qışı düşünərək bütün yaz-yay boyu ərzaq toplamaqla keçirən qarışqa, qiyamət günü üçün sərmayə sayılacaq xeyir əməl işləyən, və hər bir anı öz xeyrinə dəyərləndirən mü səlmana bənzəyir. Yay boyu mahnı oxuyaraq və gələcəyi üçün heç bir tədarük görməyən cırcırma isə gündəlik həyat yaşayan, vaxtını dünyalıq məşğələlərlə keçirən, həyatını boş əməllərlə israf edən insana bənzəyir. Necə ki, cırcırma və qarışqa hekayəsini oxuduqda hamılıqla qarışqaya əhsən deyirik, eləcə də öz həyatımızı, günümüzü, anımızı lehimizə çevirərək və Uca Yaradanımızın hüsuruna xeyir əməllərlə əli dolu gedib Onun “əhsənini” qazanmalıyıq. Əlbəttə ki, bu da həyatımızdakı zaman və ömür israfını aradan qaldırmaqla mümkündür.

İbadət məqsədiylə yaradılmış insanın fani dünyada ən böyük sərməyəsi yaşadığı həyatıdır. Sonunda iflas etməmək üçün bu sərmayəmizi qazancı bol olan əməllərə yatırmalıyıq. Quran və Sünnə yolundan getməmək, Peyğəmbər əleyhissalamı rəhbər tutmamaq ömür israfıdır.

Ağlı və məntiqi yerində olan bütün insanlar gündəlik qazanc və zərərlərin hesabətini apararlar. Elə isə gəlin biz də özümüzü gündəlik hesaba çəkək. Həyatımızı israf etmişik, ya yox? Özümüzü biraz tənqid edək:

İyirmi dörd saatımızın neçəsini axirət həyatımıza sərmayə əldə etmək üçün xərcləyirik. Neçə vaxt namaz qılır, neçə saatımızı oyun zallarında keçiririk?

Neçə saat Quran oxuyur, neçə saat qəzet

və digər dərgilər oxuyuruq? Televizorda mədəni-elmi diskusiyalar izləyirik, yoxsa mədəniyyətimizə tamamən zidd olan, ailə yuvalarını yıxan, heç bir elmi dəyəri olmayan proqram və seriallar izləyirik?

Elmin ən gözəl kəşflərindən biri olan kompyuterdən istifadə edərkən neçə saat oyun oynayır, neçə saat elmi və intellektual inkişaf üçün istifadə edirik? İnternetdə neçə saat çatlaşıyıq?.. Əlbəttə ki, bu sulları artırmaq mümkündür. Əsas olan cavablardır. Yuxarıda sadalananlar və bənzərlərinin hansının faydalı olduğunu hər ağıl sahibi insan bilir. Dəyərləndirmək hər bir oxucunun özünə aid olsun.

Gəlin hamılıqla həyatımızı israfdan, bir insan olaraq özümüzü və digər insanları israf etməkdən qurtaraq. Əgər müəllim isəniz tələbənizə doğma övladınıza göstərdiyiniz qaygını göstərmir, onu ən gözəl şəkildə yetişdirmirsinizsə deməli insan israfi edirsiniz. Həmçinin bir usta tələbəsini ən gözəl səviyyədə yetişdirmirsə, bir valideyn övladına ən gözəl tərbiyəni vermirsə, bu, insan israfından başqa bir şey deyil.

İnsan israfının qarşısını almaq üçün bu işdə ən mahir olan Peyğəmbər əleyhissalamın metodundan istifadə etməli, onu özümüzə rəhbər seçməliyik. Çünki O, bataqlıqda batıb yox olan bir nəslə, insanlıqdan çıxmış bir qövümə, insan israfı olan bir cəmiyyəti, sözün əsl mənasında ən mükəmməl, ən üst səviyyəli insanlara çevirmişdir. Bir insanı qazanmaq, bir insanın həyatını israf olmaqdan qurtarmaq dünya və içindəki nemətlərdən daha dəyərlidir.

Son peşmançılıq fayda verməyəcəyinə görə həyatımızı israf etməkdənsə, insanları israf etməkdənsə, onları qazanaq. Çünki israf edilmiş həyat sahibinə, israf edilmiş insan da vətəninə, millətinə və özünə heç bir fayda verməz...

İsrafsız həyat təmənnaları ilə!..

ZƏMANƏNİN GƏTİRDİKLƏRİ VƏ BƏRƏKƏT QAVRAMI

*Bərəkətli ömür uzun illərlə,
bərəkətli qazanc miqdarı bol olan
yaşıl dollarlarla yer dəyişmiş,
bununla da bir dəyər ölçüsü olaraq
ingilis dilində "Time is money"
olaraq ifadə edilən, dilimizə də
"vaxt qızıldır" şəklində daxil olmuş
və olan insana olmuşdur.*

Bərəkət hər şeydən əvvəl dini bir termindir və bir şeydə ilahi xeyirlərin olması mənasına gəlir. Mübarək kəlməsi də bərəkət kəlməsiylə eyni kökdən gəlməkdə və eyni mənada işlənməkdədir. Bu ilahi xeyir müxtəlif formalarda zühur edə bilər. Ayələrə baxdıqda Hz. İbrahimin xanımı Saranın çox qoca olmasına baxmayaraq uşağının olması "bərəkət" sözü ilə izah edilir. Ənbiya surəsində isə Şam və ətrafı nəzərdə tutularaq "bərəkətli yer" ifadəsi işlənmiş, bu ifadəylə bolluq, rifah və səadət qəsd edilmişdir. Bu və bu kimi bir çox ayə və hədis bərəkət kəlməsinin mənəvi aləmdən, yəni ilahi hüzurdan fiziki aləmə, yəni yaşadığımız dünyaya bir toxunma və gözəllik olduğunu açıq şəkildə ortaya qoyur.

Əziz Peyğəmbərimizin dualarına baxdığımız zaman da müxtəlif şeylər üçün bərəkət duası etdiyini görürük. Yeni evlənənlərə, yaşadığı məkana (Mədinəyə), ticarətə, qidalara bərəkətli olması üçün dua etmişdir. Bununla yanaşı bir sıra insanlara bərəkətin harada olduğunu və onu necə qazanacağımızı da öyrətmişdir. Bunların başında zəkat və sədəqə verərək malı bərəkətləndirmək, yalan danışmadan ticarəti bərəkətləndirmək, sahur yeməyi yeyərək həm orucun, həm də sağlamlığın bərəkətini artırmaq və çox salam verib dostluğun bərəkətini artırmaq kimi xüsusiyyətlər gəlir. Əbu Hüreyrədən gələn bir rəvayətə görə bir gün Rəsulullah (s.ə.s) ilin ilk meyvəsi (nübar) gətirildiyi zaman belə buyurmuşdu: "Allahım, bizə Mədinəmizi, meyvələrimizi, müddümüzü,

samızı (bu ikisi çəki vahididir) bərəkət üzərinə mübarək et!” Rəsulullah bu duadan sonra gətirilən meyvəni orada olan uşaqların ən kiçiyinə verdi.”

Yazımızın başında bərəkət kəlməsinin dini bir termin, mənasının isə “ilahi xeyir” olduğunu demişdik. Müasir zamanə adlandırdığımız günümüzdə sosio-ekonomik olaraq demək olar ki, hər sahədə tarixən misli görünməmiş bir istehsal-istehlak bolluğu mövcuddur. Bununla yanaşı işsizlik, aclıq, bədbəxtlik və səfalət də bir o qədər artmış, insan oğlu istehsal və ya istehlak etdiyi ilə xoşbəxt ola bilməyəcək hala gəlmiş, bunun təbii nəticəsi olaraq da intiharlar və psixoloji gərginliklər artmışdır. Həyatımızdakı bu böyük problemin səbəbini bərəkət məfhumunun əskikliyində axtarmaq doğru olacaqdır. Elə isə bərəkətimizi bizdən alan nədir? sualına bəlkə də hamımızın verəcəyi bir cavab var. Bəlkə də mənəviyyatı sosial həyatımızdan uzaqlaşdırmaq, yəni sekulyarizmin həyatın hər sahəsini əhatə etməsi ilə Rəhmanın bərəkət nəfəsi də həyatdan yavaş-yavaş hicrət etməkdədir...

Zəmanəmizdə tibb elmi heyrət verən kəşflərlə ömrü uzatmaqdan bəhs edərkən təəssüf ki, xoşbəxt bir ömrün zamanətini verə bilmir. Burada ağılımıza belə bir sual gəlir: Bədbəxt və bərəkətsiz uzun ömür, yoxsa səadət içində və bərəkətli sadə bir ömürmü?

Psixoloji cəhətdən insan xoşbəxt olmadığı vaxtları yada salmaq istəməz. Pis və qara günlərini unutmaq istəyən kəs bu cür keçirdiyi vaxtları heç yaşamamış kimi qəbul etməyə çalışdığı üçün uzun illərdən sonra geriye baxdıqda həyatının nə qədər əskik, ömrünün nə qədər qısa olduğunu fərq edəcəkdir. Buna müqabil olaraq həyatını xoşbəxt, bərəkətli və sağlam yaşayan bir adam da bu xoşbəxt günlərini hər zaman xatırlamaq istəyəcəkdir. Xoşbəxtlik günü doya-doya ya-

şamağı, hər anını xatırlamağı təmin edəcəkdir. məhz belə bir ömür zaman baxımından qısa da olsa mənəvi həzz və ləzzət nöqtəyi-nəzərindən həmin adama çox uzun gələcəkdir. Hz. Peyğəmbər də hədislərində bu incəliyi belə dilə gətirmişdir: *“Hər kim ruzisinin bollaşmasını və ömrünün uzanmasını istəyirsə, sileyi-rəhmə riayət etsin.”* (Buxari, 5986) Hz. Peyğəmbər sileyi-rəhmin insanın maddi və mənəvi cəhətdən xoşbəxt olmasına yardım edəcəyinə işarə etmiş, belə bir səadətin ömürdəki bərəkəti artıracağını ifadə etməyə çalışmışdır.

Müasirliyin hakim olduğu zamanəmizdə isə mənəvi baxış tərzinin əksi olan pozitivizmin təsiriylə tamamen maddə indeksli düşünüən insan oğlu bərəkət qavramını tərk edib, çoxluq qavramına üstünlük vermişdir. Bərəkətli ömür uzun illərlə, bərəkətli qazanc miqdarı bol olan yaşıl dollarlarla yer dəyişmiş, bununla da bir dəyər ölçüsü olaraq ingilis dilində “Time is money” olaraq ifadə edilən, dilimizdə də “vaxt qızıldır” şəklində daxil olmuş və olan insana olmuşdur.

Halbuki çoxluq və bolluq bərəkət deyil. Bərəkət çoxluğun və bolluğun insana maddi-mənəvi cəhətdən faydalı olmasıdır. Bərəkət sevgidə, ümiddə, qənaətdə, səadətdə, elmdə, bir sözlə həyatın bütün incəliklərində ilahi nəfəsin və toxunuşun olmasıdır. Xoşbəxtliyi mal çoxluğunda axtarıb, çox varlı olduqdan sonra daxildəki mənəvi boşluğu və aclığı heç cür aradan qaldıra bilməyənlərin sayı heç də az deyil. Partlayana qədər yemək yediyi halda hələ də ac olan və yediyi yeməkdən zərər görən kəslərin də var olduğunu inkar etmək mümkün deyil. Nəticədə kasıb, lakin xoşbəxt, bir boşqab şorbaya şükür edərək bərəkətli bir həyat sürənlərin bu həyatın ən xoşbəxt və ən uzun ömürlü insanları olduğu gerçəyi danılmazdır.

İQTİSADİYYAT ELMLƏRİ DOKTORU, PROF. ZAHİD MƏMMƏDOV: Maddədən asılılıq insanı kölələşdirir!

İrfan jurnalı: *Zahid müəllim, iqtisad elmləri doktoru, bir professor olaraq ölkəmizdə israf həddinin hansı səviyyədə olduğunu deyə bilərsiniz?*

Prof. Zahid Məmmədov: 2001-ci ildə nəşr olunan “İstehlak xuliqanlıığı” adlı kitabımda israfıla bağlı yetərincə məlumat vermişəm. Bu gün Azərbaycanda aşırı istehlakın şahidi oluruq. Qərribə burasıdır ki, Azərbaycanda aşırı istehlak edənlərin çoxu pula ehtiyacı olan insanlardır. Bu da nədən qaynaqlanır? Bəzi insanlar bilik və qabiliyyətləri ilə gündəmə gəlmək, öz ağıllarını nümayiş etdirmək yerinə, çeşidli istehlak xuliqanlıqları, israfçılıq edərək

gündəmə gəlmək istəyirlər. Məhz bu israfçılığın inkişafında bəzi kütləvi informasiya vasitələrinin güclü rolu oldu. Xüsusilə bu sahədə deyə bilərik ki, dırnaqarası şoubiznes nümayəndələrinin üzvləri özlərini sənətləri ilə təbliğ etmək yerinə, istifadə etdikləri istehlak mallarını israfcasına gündəmə gətirməyə başladılar. Məsələn, Avstraliyada heyvan ovunda istifadə edilən iri tutumlu maşınların istifadəsi bizdə kütləvi hal aldı. Dünya ölkələri 1970-ci illərdən sonra kiçik tutumlu maşınlara keçdiyi halda Azərbaycan da tam tərsinə iri tutumlu, böyük maşınlardan istifadə olunmağa başladı. Qərribə burasıdır ki, şəhər daxilində belə maşınların istifadəsinə heç bir ehtiyac olmadığı halda bu kimi maşınlar göstəriş məqsədiylə istehlak xuliqanlığına alət oldu. Mən buna istehlak xuliqanlığından başqa heç nə demirəm. Təbii ki, bunlar maarifləndirmənin zəifliyindən qaynaqlanır. Bu gün Rusiyanın özündə istehlak maarifləndirilməsinə yönəlik külli miqdarda pullar ayrılır. Dünyada buna xidmət edən proqramlar var. Təəssüflər olsun ki, bu sahədə bizdə bir o qədər də addımlar atılmır. Heç bir şey vermədən insanlardan nə isə gözləmək də müəyyən qədər doğrudur deyil. İsfafçılığa aid maarifləndirmə yetərincə deyil. Xüsusilə ölkəmizdə israfçılığı iki sahədə müşahidə edirik: toylarda və yas mərasimlərində. Toy süfrələrində hətta yüz manatlıq menyular var ki, məntiqlə düşündüyümüz zaman görürük ki, heç kim axşam saat altıdan sonra heç bir şəkildə yüz manatlıq qida istehlak edə bil-

məz. Təəssüf ki, bu sahədə problemlər davam etməkdədir. Yas yerlərinə gəldikdə, yenə təmtəraqlı məclis qurularaq israfçılığa yol verildiyinin şahidi oluruq. Türkiyədən bir misal vermək istəyirəm. Orada bu kimi israfın yerinə zəngin adamlar müvafiq xeyriyyə təşkilatlarına pul köçürürlər. Bu təşkilatlar tələbələrin təhsilinə, imkansız adamların problemlərinin həllinə dəstək verir. Mütləq yas yerində beş çeşid, on çeşid yemək yeyilməlidirmi? Bu nə dərəcədə doğrudur?

İrfan jurnalı: *Zəmanəmizdə gedən sürətlə inkişaf insanları lüks həyat tərzinə sövq edir. Bunun nəticəsində -xırda bir misal vermək lazım gələrsə- xiyar-pomidor və s. kimi mövsümi qidaların qış aylarında qəbul edilməsi ilə qarşılaşırıq. Bütün bunlar da nələinsə qurban verilməsi bahasına başa gəlir. Sizcə bu, bir israf sayırmı? Bu və bu kimi şeylərə ehtiyac varmı?*

Prof. Zahid Məmmədov: İnsan doğru seçim etməyi bacarmalıdır. Allah-Təala hər mövsüm üçün müvafiq meyvələr bəxş edib bizə. Amerikada, İngiltərədə və bu kimi bir sıra qabaqcıl ölkələrdə də elmi cəhətdən isbat olunub ki, Allahın yaratdığı meyvələr sırf öz mövsümlərində faydalıdır. Məsələn, yediyimiz zaman sərinlik verən qarpız əsasən yayda faydalıdır. İlahi proqramla görə hər şey insanın faydası üçün düşünüldü. Kamil insanlar üçün lüks həyat tərzinə arxa plana atılır. Onlar sahib olduqları imkanları daha çox kimsəsiz insanlarla, yetim uşaqlarla paylaşmağa əhəmiyyət verirlər. Türkiyədən bir misal verim. Bir şirkət artıq yüksək binaları, maşınları ilə deyil, sosial obyektləri, insanlara xidməti ilə önə çıxmaq istəyir. Məsələn, Sabancı özünün xidmətə verdiyi xəstəxanası ilə, yetimlər evi ilə qürur duyur. Ümumiyyətlə dünyada bu kimi dəyişikliyə müəyyən qədər şahid oluruq. İnsanın mala-mülkə kölə olmasına nə ehtiyac var axı? Bəzən insan

İlahi proqrama görə hər şey insanın faydası üçün düşünüldü. Kamil insanlar üçün lüks həyat tərzinə arxa plana atılır. Onlar sahib olduqları imkanları daha çox kimsəsiz insanlarla, yetim uşaqlarla paylaşmağa əhəmiyyət verirlər.

bunu bilmədən yeməyin, malın köləsinə çevrilir. İnsanın qəlbi geniş olsa və anlasa ki, yemək də, geyim də, sürdüyü maşın da vasitədən ibarətdir, məqsəd deyil, hər şey düzəldir. Məişətdən asılı yaşamağa başlayan insan öz şəxsiyyətini itirir. Maddədən asılılıq insanı kölələşdirir.

Bəzənsə görürük ki, hətta imkansız insanlar kifayət qədər gəlirə sahib olmasa da məqsədləri minik sahibi olmaq, dəbdəbəli paltar geyməkdir. Məsələn, tutaq ki, insan evlənir, kirədə yaşayır. Müğənniyə xərclənən pulu, dəbdəbəli ziyafətə xərclənənləri insan öz sağlamlığına, təhsilinə ayıra bilməzmi? Bəzi adamlar uşaqları üçün bayramlarda, ad günlərində kloun dəvət edirlər evə. Bu da yeni dəb halını alıb. Bu kimi hərəkətlər israfçılıq deyilmi? Nə görə var buna? Mən uzun müddətdir təklif edirəm ki, Ailə Komitəsində ailə büdcəsi kursları açılsın. Bu gün boşanmaların 60-70 faizi maliyyə məsələlərindən dolayı baş verir. Xanım kreditə bir mal alır, ər kreditlə maşın götürür. Sonra ödəmə vaxtı gəldikdə bunu qaytarmaq mümkün olmur. Beləliklə də ailədə problemlər yaşanmağa başlayır. Bunun üçün ailə büdcəsi mövzusunda xüsusi kurslar təşkil edilməlidir. Sürücülük vəsiqəsi almaq üçün aylarla kursa gedirik. Bir maşını idarə etmək üçün bu tələb olursansa, nə üçün dövlətin rüşeymi sayılan, cəmiyyətin əsasını təşkil edən bir ailə qurarkən lazımi qaydalar öyrədilmədən evlənməyə icazə verilir? Düşünürəm ki,

*İstehsal etmədən, çalışmadan
istehlak etmək tərbiyəsizlikdir,
israfçılıqdır. Bəzən Fransadan gələn
qonaqlar bizim universitetləri
göstərib soruşurlar ki, bura bankdır,
yoxsa fond birjasıdır?
Deyəndə ki, universitetin
qabağıdır inana bilmirlər.*

israfın qarşısının alınması üçün vacib şərtlərdən biri də budur.

İrfan jurnalı: *Dünyadakı aşırı istehlak və israf bizi hara sürükləyir. Bunun nəticəsini necə görürsünüz?*

Prof. Zahid Məmmədov: İsfah hadisəsi ən çox inkişaf etməkdə olan ölkələrdə baş verir. Məsələn, götürək telefonları. Fransızlar və ya ingilislər gəlib bizim işlətdiyimiz telefonları gördükdə bunun sadəcə bizdə olduğunu deyirlər. Düşünün ki, tələbənin gəzdirdiyi telefon Amerikada ən böyük biznesmenin istifadə etdiyi telefondur. Mənim yadımdadır, amerikalı bir iş adamı demişdi ki, önəmli olan telefon deyil, önəmli olan telefonla danışmaq nəticəsində əldə edilən gəlirdir. Sual edək, bahalı telefon gəzdirən adam israfdan başqa nə əldə edir? Heç nə. Nə üçün 18 yaşlı bir tələbə universitetə iri tutumlu, 30 litr yanacaq sərf edən maşınla gəlməlidir? Hansı ki, bu maşınların səsindən şəhərdə dinc oturmaq mümkün deyil. Bir gün dəyərli professorlarımızdan biri mənə belə dedi: "Bir gün maşınım (uzun illərdir professor olmasına baxmayaraq Rusiya istehsalı maşın sürür) universitetə gəlmişdim. Maşını saxlamaq istəyəndə park xidmətçisi dedi ki, xahiş edirəm burada saxlamayın. Bu yer filan tələbəninindir. Bir də gördüm ki, həmin tələbənin boyu 1.60 olduğu halda nəhəng bir maşınla gəlir. Sonra auditoriyaya girəndə tələbənin də

salonda iştirak etdiyini gördüm." Burada günahı valideyndə görürəm mən. Valideyn təbiyə etməkdir. Həqiqətən də sən buna layiqsənmi, bu boyda maşından istifadə etmək nə dərəcədə doğrudur sən üçün? Bir insan layiq olmadığı əşyadan necə istifadə edə bilər? Yenə Türkiyədən misal vermək istəyirəm. Biz Türkiyədə heç bir universitetin önündə iri tutumlu maşınla dərsə gələn tələbə görmədik. Hətta bəzisindən soruşduqda bu cavabı verdi ki, "Belə bir maşınımız olsa da müəllimlərimizə qarşı hörmətsizlik edib bu addımı atmırıq." Siz düşüncəyə baxın.

Ailənin büdcəsini, sahib olunan imkanları nümayiş etdirmək üçün bu yola baş vurmaq təbiyəsizlikdir. Tər tökmədən (istehsal etmədən) istehlak etmək ən böyük korrupsiyadır. İstehsal etmədən, çalışmadan istehlak etmək təbiyəsizlikdir, israfçılıqdır. Bəzən Fransadan gələn qonaqlar bizim universitetləri göstərib soruşurlar ki, bura bankdır, yoxsa fond birjasıdır? Deyəndə ki, universitetin qabağıdır inana bilmirlər. Avropada hər kəs bu gün az yanacaq sərf edən kiçik maşınlarla üstünlük verir. Bizdə isə nədənsə bunun tərsidir. Hamı övladını istəyir, amma təbiyə daha önəmlidir.

İrfan jurnalı: *İsfahı önləmək üçün hansı tədbirlərə baş vurulmalıdır? İnsanları necə maarifləndirmək lazımdır? Bu maarifləndirmə ilk növbədə hardan başlamalıdır?*

Prof. Zahid Məmmədov: Bu gün hər kəs artıq məsələyə öz münasibətini bildirməlidir. Mən israfdan danışırımsa əvvəlcə özümüzdən başlamalıyam. Mən hər yerdə, bütün yas mərasimlərində təziyənin 3-cü günü verilən yeməklərə qarşı öz fikrimi bildirirəm. Bu pulların ehtiyac sahiblərinə verilməsi daha yaxşı olar. Düşünün ki, ən zəngin adamın ehsanını yoxsulların yerinə varlıların yeməsi nə dərəcədə doğrudur?

Axı o yemək yoxsulların qarnının doyması üçün nəzərdə tutulur. Bu kimi məqsədlər üçün xərclənən pul qocalar evinə, kimsəsiz uşaqlar evinə köçürülməlidir. Göstəriş və riya məqsədi ilə zəngin insanların önündə belə bir süfrə açmağa heç bir gərək yoxdur.

Təbii ki, toylarda olan israfçılığa münasibət bildirilməlidir. İqtisadiyyatda istehlakçı hər zaman haqlıdır. Bizdə isə bunun əksinə olaraq tam əksi baş verir. Şadlıq evi toy edənin qabağına menyu qoyur. Bunları vermək məcburiyyətində olduğunu deyir. Toy sahibi menyudan hər hansı bir yeməyi çıxarmaq istədikdə etiraz edir ki, mən bunu vermək məcburiyyətindəyəm. Verməsəm də həmin məbləği səndən alacağam. Heç bir insanın yemədiyi salati menyuya qoyur ki, mən bunun pulunu səndən alacağam. Mənə elə gəlir ki, bu durumda aidiyyəti qurumlar hadisəyə müdaxilə etməlidirlər. Bu, qanun pozuntusudur. İstehlakçı hüquqlarının pozuntusu-

dur. Bu gün dünyada ərzaq təhlükəsizliyi məsələsi müzakirə olunarkən israfa nə gərək var? Sizin bu sahədə jurnallarınızda zaman-zaman yayımladığınız çox dəyərli yazılarla rastlaşırıq. Mənə elə gəlir ki, kütləvi informasiya vasitələri söhbət etdiyimiz mövzuda insanları məarifləndirməlidir. Onu da müşahidə edirəm ki, artıq Azərbaycanda bu dəyişiklik baş vermək üzrədir. İnsanlar israfçılıqdan uzaqlaşmağın gərəyini anlamağa başlayırlar artıq. Artıq israfın dayandırılma zamanıdır. Bu da yalnız və yalnız maarifləndirmə sayəsində mümkündür.

İrfan jurnalı: *Dəyərli vaxtınızı bizə ayırdığınız, oxucularımızla qiymətli fikirlərinizi bölüşdüyünüz üçün sizə minnətdarlığımızı bildiririk.*

Prof. Zəhid Məmmədov: Mən də təşəkkür edirəm ki, belə bir mövzuya toxunaraq cəmiyyətin faydasına olan məsələlərə işıq tutursunuz.

BİR METRDƏ MİN METRLİK FƏRQİMİZ

Bu günlərdə bir neçə dostumla yolumuz gündən-günə gözəlləşən şəhərimizin mərkəz küçələrinin birindən düşmüşdü. Havanın soyuqluğuna baxmayaraq şəhərin küçələrində kifayət qədər insan vardı. Yol qıraqlarında xırda köşk sahibləri ovuclarını ağızlarına tutaraq əllərini isidə-isidə müştəri gözləyir, qol-qola gəzişən sevgililər isə bir-birlərini soyuqdan qorumağa çalışırdılar. Bizim də başımızda papaq, üzərimizdə qalın qış paltarları olmasına baxmayaraq, soyuq hər birimizə yaman təsir etmişdi. Üzərimizdə olan pulun azlığı, özümüzü isti çay evlərindən birinə də vurmağımıza maneçilik törədirdi. Burada bir çaynıq çaya verəcəyimiz pulla ailəmizə üç kiloqramət alırıq düşüncəsiylə irəliləyirdik. Elə bu vaxt dostlarımdan biri qarşımızda olan

böyük ticarət mərkəzini göstərərək –gəlin buraya girək. Həm satılan mallara baxırıq, həm də özümüzü isidərik– dedi. Bu vəziyyətdə bizim üçün edilən ən yaxşı təklif olmalı idi bu. Heç birimiz tərəddüd etmədən onunla razılaşıdıq. Ən azı soyuqdan titrəməkdənsə, oraya girib heç bir şey almasaq belə, bu daha yaxşı idi. Onu da qeyd edim ki, bu ticarət mərkəzi mənə yay fəslindən tanış idi. Belə ki, isti yay günlərinin birində də buraya sərinləmək üçün girmişdim. Uzun sözün qısası, ticarət mərkəzinin fırlanan qapısından daxil olan elit təbəqə adlandırdığımız insanların arasına dalaraq bir az titrək, bir az da qürurlu halda içəri daxil olduq. Sanki biz də buranın daimi müştəriləri və firma mallarına üstünlük verən kifayət qədər imkanlı şəxslərik. Bunu biz belə göstərsək

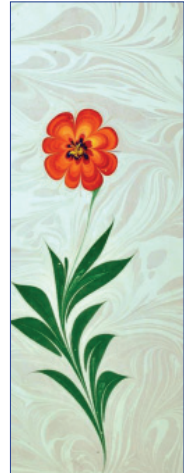
də əminəm ki, ətrafımızdakılar bizim üst-başımıza kinayə ilə baxıb bunların burada nə işləri var deyirdilər ürəklərində. Ancaq başqa çıxış yolumuz yox idi. Mütləq isinmək lazım idi.

Əvvəl olduğumuz yerlə indiki olduğumuz yer arasında sadəcə bir metr fərq var idi. Buna baxmayaraq fərqli dünyada, fərqli insanların arasına düşmüşdük elə bil. İlk olaraq özümüzü alıcı kimi göstərmək üçün qol saatlarının satıldığı bölməyə yaxınlaşdıq. Elə bu zaman üzərində altı yüz manat yazılan qol saatını əlinə alıb fikirləşmədən saatın pulunu satıcıya ödəyən müştərini görüb ayaq saxladım. Sən demə burada mənim üç aylıq əmək haqqımı sadəcə bir qol saatına verən insanlar var imiş. Mən bir tərəfdən fikirləşir, bir tərəfdən də dostlarımla mənə göstərdikləri geyimlərə və əyləncə məkanlarına uzaqdan baxırdım. Uzaqdan baxmağımın səbəbi, əşyaya yaxınlaşdıqca üzərindəki qiymətin sıfırlarının çox olmasından idi. Onu da deyim ki, hər nə qədər biz hər hansı bir mala qiymətinin bahalıq səbəbilə yaxınlaşa bilmirdiksə də, hər bir satıcının qarşısında kifayət qədər real müştəriləri var idi. Kimisi bizim uzaqdan tamaşa etdiyimizi mallardan alışı veriş edir, kimisi filmlərdə gördüyümüz kimi dəbdəbəli kafe bölmələrində əyləşib xüsusi dizayn verilmiş fincanlarda kofesini gözləyir, kimisi də bizim heç xarici filmlərdə də görmədiyimiz oyun cihazlarıyla asudə vaxtını keçirirdi. İçəri daxil olduğumuz sadəcə beş dəqiqə ərzində həm binanın, həm də buradakı qiymətlərin bahalıq canımıza elə bir qızdırma gətirdi ki, özümüzü binadan çölə zorla atdıq. O binadan sadəcə bir metr qıraqda başqa bir həyat var idi. Bizlərin və bizim kimilərin həyatı. Soyuqdan yanaqları qızarmış dilənçi körpə uşaqlar və üzəri tozla örtülmüş tikinti fəhlələri. İki təzadlı həyat tərz.

Zahirən gözəl görüb, əlçatmaz hesab etdiyimiz elə şeylər vardır ki, onun nə bu dünyada, nə də axirət dünyasında heç bir dəyəri yoxdur. Çünki Uca Yaradan axirət dünyasında insanların gözəlliklərinə, var-dövlətinə deyil, qəlblərinə və qəlblərindəki imana baxacaqdır. Çalışaq dəbdəbəli həyat içərisində, sağlam imanımızla dəbdəbəli həyat tərzinin yaratdığı üsyankarlıqla mübarizə aparaq.

Bütün bunlara, bir neçə dəqiqə əvvəl gördüklərimə və yaşadıklarım baxmayaraq heç özümü sındırmadan yoluma davam etdim. Məhrumiyyətlərə baxmayaraq, həyat yenə də gözəl idi. Həyat onun üçün mənə gözəl görünürdü ki, sahib olduğum əqidə şahid olduğum iki təzadlı həyat tərz arasında balans qoruyurdu. Bu dünyada sahib olduqlarımıza lazımi qədər şükür etsək, yolçusu olduğumuz dünyada qarşılığını qat-qat görəcəyik. Əgər kainatda bu balans qorunmasaydı, həqiqətən də infarkdan ölənlərin sayı cəmiyyətimizdə daha çox olardı.

Bir də son olaraq onu qeyd edirəm ki, bizim zahirən gözəl görüb, əlçatmaz hesab etdiyimiz elə şeylər vardır ki, onun nə bu dünyada, nə də axirət dünyasında heç bir dəyəri yoxdur. Çünki Uca Yaradan axirət dünyasında insanların gözəlliklərinə, var-dövlətinə deyil, qəlblərinə və qəblərindəki imana baxacaqdır. Çalışaq dəbdəbəli həyat içərisində sağlam imanımızla dəbdəbəli həyat tərzinin yaratdığı üsyankarlıqla mübarizə aparaq. O zaman, aramızdakı həyat şəraitində yaranan bir metrə min metrlik fərqu, öz yerini min metrə bir metrə fərqu verəcəkdir.

BU ŞƏRƏF BİZƏ YETƏR

Ümməti-Məhəmməd ən bəxtiyar ümmətdir. Bunu həm Quran, həm də hədislər xəbər verir. Çünki Allah-Təala onları ən sevdiyi insana ümmət qılmışdır.

Ümməti-Məhəmmədə verilən nemətlər sayılmaqla bitəcək qədər deyil. Ən yaxşısı bu nemətləri onlara dünyada verilən və axirətdə veriləcəklər olaraq iki-

yə ayırmaqdır. Ümməti-Məhəmmədə bu dünyada verilən və onları digər ümmətlərdən üstün qılan keyfiyyətlərin ən əhəmiyyətliələrini belə sadalamaq mümkündür:

❖ **Ən Xeyirli Ümmət.** Qurani-Kərimdəki “O sizi seçdi”, “Ən xeyirli ümmət etdi” ifadələri (əl-Həcc 78, Ali-İmran 143) bu həqiqəti ortaya qoymaqladır.

❖ **Müsəlman Ümmət.** Allah-Təala həm Qurani-Kərimdə həm də daha əvvəlki ilahi kitablarda bizə, özünü Allaha təslim olub boyun əyənlər mənasına gələn “müsəlmanlar” adını verdi.

Dini Kamil Edilmiş Ümmət. Qurani-Kərimin ən son nazil olan ayəsində “Bu gün sizə dininizi kamil etdim, üzərinizə nemətimi tamamladım və sizin üçün din olaraq İslamı bəyənilib seçdim” buyurulmaqladır (əl-Maidə 3).

❖ **Əzimətdən Qurtarılmış Ümmət.** Əvvəlki ümmətlər bir günah işlədikləri zaman onun cəzasını ağır şəkildə ödəyirdilər. Məsələn paltarına idrar sıçradan biri, o kirlənən qismi kəsib atmaq məcburiyyətində idi (Buxari). Haqq-Təala Ümməti-Məhəmmədə olan şəfqət və mərhəməti səbəbilə onlardan bu cür çətinlikləri qaldırdı; idrar səbəbilə paltarı kirlənən birinin sadəcə o qismi yumasını yetərli gördü və Ümməti-Məhəmmədə “hər hansı bir çətinlik çıxarmaq istəmədiyini” xüsusilə bildirdi (əl-Maidə 6).

❖ **Mələklər Kimi Səf Bağlayan Ümmət.** Müsəlmanların ibadət şəkilləri, digər ümmətlərin ibadətlərindən fərqlidir. Camaatla namaz qılarkən eyni eyni sırada səflər halında durmaları, mələklərin Allah-Təalanın hüzurunda səf bağlayıb ibadət etmələrini xatırladır.

❖ **Yer Üzü Özlərinə Məbəd Olan Ümmət.** Əvvəlki ümmətlər ibadətlərini müəyyən yerlərdə edirdilər. Allah-Təala bu ümmətə olan mərhəməti səbəbilə bütün yer üzünü onlara məscid etmiş, hətta dəstəmaz alacaq su tapmadıqları zaman

dəstəmaz əvəzinə təmiz torpaqla təyəmmüm etmələrinə icazə vermişdir.

❖ **Cümə Günüylə Təltif Edilmiş Ümmət.** Cümə günü həftənin ən fəzilətli günüdür. Rəsuli-Əkrəm (s.ə.s)-in xəbər verdiyinə görə digər ümmətlər cümə günündən faydalanma bəxtiyarlığından məhrum qalmışlar; yəhudilər şənbə gününü, xristianlar isə bazar gününü ibadət günü qəbul etmişlər; Allah-Təala cümə günündən faydalanma şərəfini sadəcə müsəlmanlara bağışlamışdır (Müslim).

❖ **Özlərinə Qədr Gecəsi Verilən Ümmət.** Qədr gecəsi “min aydan xeyirli bir gecədir” (Qədr 3). Bunun mənası belədir: Allah-Təala Qədr gecəsini əhya edə bilən bir müsəlmana səksən illik ikinci bir ömür daha verərək böyük bir imkan bağışlamışdır. Peyğəmbər (s.ə.s) də “Bu gecənin böyüklüyünü qəbul edərək və savabını Allahdan gözləyərək o gecə namaz qılan şəxsin keçmiş günahlarının bağışlanacağını” müjdələmişdir (Buxari).

❖ **Allahın Şahidləri Olan Ümmət.** Allah-Təala bu ümmətin şəhadətinə əhəmiyyət verməkdədir. Onların yaxşı dediyini yaxşı, pis dediyini də pis qəbul etməkdədir.

❖ **İlahi Kitablarda Mədh Edilən Ümmət.** Təvrat və İncildə Məhəmməd ümmətinin bəzi özəlliklərindən bəhs edildiyini Qurani-Kərim bizə xəbər verməkdədir. O kitablarda bu ümmətin kafirlərə qarşı çətin, bir-birlərinə qarşı mərhəmətli kim-sələr olduqları, Allahın lütuf və rızasını aradıqları, onların üzlərindəki səcdə izlərindən tanınacaqları bildirilməkdə və daha başqa vəsflərindən bəhs olunmaqdadır (Fəth 29).

❖ **Yox Edilməyəcək Ümmət.** Bir zamanlar bəzi millətlər qıtlıq üzündən və ya düşmən tərəfindən tamamilə yox edilmişdilər. Rəsuli-Əkrəm (s.ə.s) ümmətinin bu növ bəlalarla imtahan edilməməsini Allah-Təaladan niyaz etmiş, O da

Rəsulunun duasını qəbul etmişdir. (Müslim).

❖ **Yatsı Namazı Fərz Qılınan Ümmət.** Bir gün Rəsuli-Əkrəm (s.ə.s) yatsı namazını qılmaq üçün məsciddə uzun müddət onu gözləyən əshabının yanına gəldi və onlara yatsı namazının sadəcə bu ümmətə fərz qilındığını müjdələdi. (Buxari, Müslim).

❖ **Bütün Peyğəmbərlərə İman Edən Ümmət.** Hz. Məhəmmədin ümməti Qurani-Kərimin müxtəlif ayələrində açıq şəkildə bildirildiyi kimi, keçmiş peyğəmbərlərin hamısına iman edir. (Bəqərə 87-89, 135, 136, 146, 285; Ali-İmran 84).

❖ **Rəbbini Nöqsan Sifətlərdən Tənzih Edən Ümmət.** Ümməti-Məhəmməd Haqq-Təalanı hər cür nöqsan sifətlərdən tənzih etmiş, Ona ən üstün saygını göstərmişdir (Ali-İmran 181-182, Maidə 17, 18, 64, 72, 73, 116).

❖ **Sonuna Qədər Haqqı Müdafiə Edəcək Ümmət.** İnsanların çoxu haqdan və həqiqətdən uzaqlaşacaqdır. Fəqət bu ümmətin bir qrupu haqqı, həqiqəti və İslamiyyəti qiyamətə qədər canla başla müdafiə edəcək, onu yaşatmağa və ayaqda saxlamağa çalışacaqdır. Allahın yardımı möminlərlə bərabər olacağı üçün onlara müxalifət edənlər zərər verməyəcəkdir (Müslim).

Məhəmməd ümmətinin şanını, şərəfini və dəyərini göstərən başqa dəlillər də vardır. Bütün bu dəlillər və ilahi lütfələr Allah-Təalanın bu ümmətə böyük önəm verdiyini və onlara parlaq bir gələcək hazırladığını göstərməkdədir. Madam ki, bu ümmətin soylu bir qrupu axıra qədər haqqı müdafiə edəcək, həqiqətin bayrağını qiyamətə qədər şərəflə dalğalandıracaq və müxalifləri onlara heç bir zərər verə bilməyəcəkdir; elə isə bu fani ömrü Allah yolna adamalı, Onun dininə və qaydalarına xidmət edərək şərəflə yaşamalı və Allah-Təalanın rızasını qazanmağa çalışmalıyıq.

VENESUELLADAN TÜRKÜSTANA

Tələbələrin növbə ilə imamlıq etdiyi məsciddə imam otağının işığı ümumiyyətlə yanıq qalır. Boş-boşuna yanan işığın söndürülməsi vərdiş halını alsın deyə uzun zamana və mücadiləyə ehtiyac var. Hər yola baş vuruldu: “İşığı söndürün” yazısı asıldı, otağın elektrik lampası çıxarıldı, camaata səfə durduqdan sonra “işığı söndürək” deyib namaz gecikdirildi və s...

Namaz təsbihatı və dua əsnasında boş-boşuna yanan işıq görsəniz öz-özünü “israfa məsciddən başlamışıqsa, əvvəlcə bu işığı söndürməli, sonra dua etməliyəm” deyə düşünməlisiniz. Qurani-Kərimdə israf edənlərin şeytanın qardaşları olduğu vurğulandığı halda (İsra: 26-27) bir tərəfdən israf et, digər tərəfdən dua et görək duan qəbul olacaqmı? -deyərsiniz.

Allah-Təlabər-bəzəkliməscidlərdənsə zinəti bol olan camaat istəməkdədir. “Ey Adəm oğulları, hər dəfə məscidə gəlinizdə zinətlərinizdən istifadə edin!” (əl-Əraf, 31) Ayədəki zinətə təfsir alimləri gözəl patlar, müşk, əxlaq, ədəb, tərbiyə, vüqar kimi mənalar vermişlər.

Məscidlərdə kəlməyi-tövhid, ayətəl-

kürsi, yasin, ləfzətullah, Peyğəmbərimizin və dörd xəlifənin adı gözəl xətlə yazılır. Mühüm olansa həmin yazıların məscid camaatının dilində və ürəyində olmasıdır.

Məcəllənin 30-cu maddəsinin “dəf-məfasid cəlbi-mənafedən övladır – Pisliklərin yox edilməsi faydanın təminindən əvvəldir.” prinsipinə görə əvvəlcə israf önəlməli, sonra da əllər açılaraq dua, zikir, elm kimi ibadətlər yerinə yetirilməlidir.

4 noyabr 2009-cu ildə www.zaman.com –da yayımlanan xəbəri axar su kənarında da olsa suya qənaət etməyin vacibliyinə inanan biri olaraq diqqətə alıram:

“Venesuellada dövlət başçısı Huqo Çavez vətəndaşlara elektrikə qənaət etmək üçün gecə ayaqyoluna getmək üçün oyandıqları zaman fanardan istifadə etməyi tövsiyə etdi. Çavez nitqində “Məsələn, gecə 3-də ayaqyoluna getmək üçün oyandığın zaman niyə bütün işıqları yandırırısan? Yanına bir fanar qoy, ondan istifadə et.” –dedi. Çavez açıq lamasında elektrikdən boş yerə istifadə edən böyük ticarət mərkəzlərini də tənqid etdi və bu kimi yerlərin işlətdikləri elektrik enerjisini özlərinin istehsal etmələrinin vacibliyini ifadə etdi.”

Aristotel “bütün qavramalar gözlə başlayar” deyir. Bütün qavramaların gözdə başladığına inanan bu mədəniyyətin mənsuqları gözə xitab edən sənətlərdə inkişaf edərək Əzrail, mələk, şeytan, peyğəmbər kimi bir çox həqiqəti gözün görə biləcəyi şəkildə rəsmini çəkmiş, heykəlini düzəltmişlər. “Aman Tanrım” filminə də tanrı insan şəklinə təcəssüm edərək maşınlarla minməkdədir.

Qərb mədəniyyəti gözə xitab üzərində qurulduğu üçün show sözü bir çox ismi arxasınca çəkən lokomotiv rolundadır. Oto show, motor show, moda show, basket show, tans show... Show sözünün elm, irfan mənasında müsbət işlənməsinin olmaması düşündürücüdür.

Dücanə Cündioğlu Şərq-Qərb arasındakı fərqlərdən birini belə izah edir: “İstər yəhudi, istərsə də müsəlman düşüncəsi təzahürdə açılib-saçılma gördüyü üçün həqiqəti bilmək və anlamaq prosesində görərək bilməkdənsə duyaraq bilməyi seçmişlər. İslam mədəniyyəti bu səbəblə görmə mərkəzli deyil, eşitmə mərkəzlidir. Əsas olan Kələmdir, Kələmullah! Yəni söz, dil, kəlmə...”

Müsəlman şüuru duyğu və düşüncələrini şəkillər vasitəsilə deyil, kəlmələr vasitəsilə ifadə etdi. Təzhib və miniatürü üsul-luca bir kənara qoysaq, görüntünü ən çox hərflərin təsviriylə məhdudlaşdırdı. (Xət-tatlıq)

Müsəlamnlar duyğu və düşüncələrini dilə gətirdi, lakin göstərməkdən çəkildilər. Sərgiləmək Şərqin əşyanı qavrama tərzinə yaddır.” (Yeni Şafak qəzeti, 10 yanvar 2010)

Aristotelin diyarı Yunanıstandan Tür-küstana (Piri-Türküstan) Xoca Əhməd Yəsəvinin hüzuruna gedək. Heykəl və fi-losoflardan bezdik. Həzrətin qəbrinin üstündə 2 kw-lıq dörd proyektor var. Səndu-qənin üstündə və ətrafında iynə ucu qədər qaranlıq və kölgəli bir yer yoxdur.

Əhməd Yəsəvi həzrətlərinin qəbrin-dən qalxsa “israfdır, günahdır” deyərək təxminən 3 evin elektrikini işlədən pro-

Zəməmin marketlərdə satışa çıxarılması adiləşməsinə, dəyərinin bilinməyib satış qiymətinin bilinməsinə səbəb olacağı üçün xoş deyil.

jektorları söndürəcəyinə inanıram. Tür-bədə işıq yandığı üçün sirli heç nə qalma-yıb. Orada hər insan tərəfindən hiss edilə biləcək olan sirr gözlə görülməyə başlamış.

Sadəcə burada deyil, yüzlərlə fotosəkil və video çəkimi ilə, hətta namazların can-lı yayımlanması ilə Məkkə və Kəbə də həddən artıq görsənməyə başlamadı mı? Məkkə və Mədinənin bu qədər çox gör-sədməsi səbəbiylə başqa bir kanaldakı yol qəzası xəbərinə asanlıqla keçilir.

Bir əsr əvvəl fotoqraf və videonun ol-madığı zamanlarda həddən gələnələrə ve-rilən sualları və hacıların Məkkə-Mədi-nəni təsviri diqqətimizi çəkir. Zəməmin marketlərdə satışa çıxarılması adiləşmə-sinə, dəyərinin bilinməyib satış qiymətinin bilinməsinə səbəb olacağı üçün xoş deyil.

Quran ayələrinin video görüntülərlə təf-sirinin edildiyi çalışmalar insanın at göz-lüyü taxmasıdır. Düzdür, görülənlər səhv deyil, amma görünənlərdən daha artığı at gözlüyünün arxasındadır.

Çılpaqlığın bu dərəcədə hakim olmadı-ğı və qadın bədənindən qəzet, jurnal, in-ternet yoluyla xəbərdar olmağın bu qədər asanlaşdığı zamanlardan əvvəl aşıqlar sev-diklərinin qaş, göz və kirpiklərini görür-müşlər. Sevdinin kölgəsini görmək belə aşıqın aqlını başdan almış. Söz açılmışkən, qaş, göz və kirpikləri görə bilməyən müasir və mövsümlük aşıqlar sevdiklərinin hansı hallarından özlərini itirirlər?

Görə-görə yaşarkən duya-duya da ya-şamağa çalışmalıyıq. Bir ömür xeyri, haqqı duya-duya yaşayanlar son nəfəslərində Allah deyə-deyər özlər.

ŞƏR NİYƏ VAR?

Dünyamızda hər gün, ya da bəzən qarşılaşdığımız müsbət və ya mənfi hadisələr qarşısında “görəsən niyə belə oldu?”, ya da “niyə belə olmadı?” deyərək təəccüblənməmiş və sitəmkarənə kəlmələr işlətməyən çox az insan olar. Hər dəfə qarşımıza başadüşülməz müəmmasıyla çıxan bu işlər əgər bizim fiziki və əxlaqi mənada əleyhimizədirsə bunlara şəər deyirik. Aləmdəki bütün kosmik nizam sistemi sonsuz elm, qüdrət, iradə və xeyir sahibi bir Yaradıcının varlığından xəbər verir. Baş verən bütün hadisələr əlbəttə ki, Allahın əsəridir. Ancaq bu aləmdə mövcud olan şərlərin yeri,

mənası və əhəmiyyəti nədir? -deyə düşünmək qaçınılmaz sual olaraq bəşər övladının qarşısında durur.

Fiziki şəər bizim hər hansısa bir maddibəşəri xüsusiyyətdən məhrum olmamız mənasında karlıq, korluq, xəstəlik, aclıq, təbii fəlakətlərə məruz qalmaq və s. xüsusiyyətlərdir. Haqsızlığa məruz qalmaq, hüquqların tapdanması, layiq olunmayan vəziyyətə düşmək və s. Kimi vəziyyətlər əxlaqi şəər kimi tanınır. Əzəldən bu günə qədər müdriklər, mütəfəkkirlər, bilgələr bu şərlərin varlıq səbəbini çox düşünmüşlər.

Əvvəla, dünyadakı əxlaqi şərlərin ço-

xu insanın azad iradəsi nəticəsində ortaya qoyduqları davranışlarla meydana çıx(mışd)ır. Əgər insanın nə üçün şər əml işləyəcək qədər azad yaradıldığı soruşularsa, buna belə cavab verilə bilər: Birincisi, həqiqi çətinliklərin və şərlərin olduğu vəziyyətlərdə sərbəst yerinə yetirilən əxlaqi davranışlar və bunların nəticəsində ortaya çıxan yaxşı əməllər, insanın heç bir iradəsi və ixtiyarı olmadan ortaya qoyduğu (və yaxud ortaya çıxan) davranış və əməllərdən daha fəzilətli, etik və mənalı olduğu danılmaz həqiqətdir. Əgər insanlar azad iradəli olacaqlarsa, deməli onlar yaxşı əməlləri işləmək ixtiyarına sahib olduqları kimi şər əməllər də işləmək ixtiyarına sahib olmalıdırlar. Əks təqdirdə bu hüriyyətin heç bir mənası olmaz və nəticədə yaxşı əməllərin də heç bir əxlaqi dəyəri olmaz. İkincisi də şər, belə və müsibətlər insanın ruhi-mənəvi təkamülü üçün zəruri şərtlərdir. Əgər insanın heç bir problem və dərdi olmayacaqsas, o zaman onun çətinliklərə dözmək və səbir etmək kimi fəzilətlərinin də bir mənası olmaz. İnsanın mənəvi və əxlaqi təkamülü ancaq çətinliklərə və şərlərə qatlanmaqla mümkün olmaqdadır.

Bütün şərlərin yalnız insanın azad iradəsinə bağlı olduğunu söyləmək əlbəttə ki, mübaligəli fikirdir. Məsələn, təbii fəlakətlərin səbəb olduğu zərərlər: zəlzələlər, sellər, daşqınlar, xəstə doğuşlar və s. insan iradəsi ilə birbaşa əlaqəli deyil. İnsan iradəsindən kənarda baş verən və ondan aslı olmayan şərlər üçün nə deməliyik elə isə!?

Bu kimi təbii fəlakətlər üçün Quran, “müsibətlərə səbir edənləri müjdələ”, “imtahan olunmadan cənatə girəcəyinizi zənn edirdiniz?” kimi ifadələrlə bunların imtahan vəsiləsi olduğunu bildirmişdir.

Digər bir tərəfdən dünyadakı mənası başa düşülməyən sirli hadisələr (şərlər)

Nəzərə alsaq ki, şər və müsibətlər bəzən insana hansısa yanlış davranışına (günahına) görə və yaxud da mənəvi təkamülünü inkişaf etdirdsin deyə verilir, ancaq bunu mütləqləşdirmək və hər zaman belə olduğunu düşünmək də yanlışdır.

də insanın Rəbbini sevməsi üçün zəruri şərtlərdir. Nəzərə alsaq ki, şər və müsibətlər bəzən insana hansısa yanlış davranışına (günahına) görə və yaxud da mənəvi təkamülünü inkişaf etdirdsin deyə verilir, ancaq bunu mütləqləşdirmək və hər zaman belə olduğunu düşünmək də yanlışdır. Çünki insan dünyadakı bütün şərlərin mənasını başa düşsəydi, bu da öz növbəsində əxlaqi davranışların rolunu azalda bilərdi. Məsələn, xəstəlikdən əziyyət çəkən bir adama heç vaxt şəfqət və mərhəmət göstərməzdik. Çünki bu xəstəliyin ona Allah tərəfindən hansısa günahına görə və yaxud onun hansısa əxlaqi davranışının inkişaf etməsinə görə verildiyini düşünərdik. Belə olan halda da ona kömək etmək kimi etik davranışdan məhrum qalardıq. Ya da odda yanan bir adama heç vaxt kömək etməzdik. Çünki onu qurtarmaq üçün bizdən daha güclü və hər şeyi bilən bir varlığın hazır olduğuna inanardıq. Bu da əxlaq üçün lazım olan bir davranış yerinə yetirməməyimizə və beləliklə də mənəvi təkamülümüzün zəifləməsinə gətirib çıxardı. Bu məsələlər işığında şər probleminə yaxınlaşdıqda, bəzi vəziyyətlərin qeyri-müəyyənliyinin hikmətini və pozitiv faydasını görmək mümkündür.

MÜASİR CƏHALƏT

Cəhalət lüğətdə “savadsızlıq, elmsizlik” mənasına gəlməkdədir. Elmin ziddidir. Eyni zamanda Allahı ləzimi şəkildə tanımamaq, Ona qulluq etməkdən uzaqlaşmaq Onun hökmlərinə yox, öz nəfsinə və şeytana uymaqdır. İslamdan öncəki həyata cahiliyyət deyilir. Cahiliyyət haqqında Qurani-Kərimdə bir çox yerdə söz edilməkdədir.

Cahiliyyəti yalnız İslamdan öncəki zamanada aid etmək səhv olardı. O, dövrün adı da cahiliyyət dövrüdür. Ancaq bu ad o dövrə cahil davranış və inanclara görə verilmişdi.

Bu günümüzdə də həyatın bütün sahələrində elə İslamdan öncəki cahiliyyət dövründə olduğu kimi, insanlar Allahı unudaraq, Onun hökmlərini həyatlarına və yaşayış tərzlərinə daxil etməməkdədirlər. İnsanların çoxu unutduqları Allahın yerinə saysız-hesabsız bütlər və ilahlar

qoymuşdur. Qumar, zina, əxlaqsızlıq ən geniş şəkildə yayılmaqda, içki su yerinə içilməkdə, faiz iqtisadiyyatın ana sütunu qəbul edilməkdədir. İslamın günah qəbul etdiyi bir çox şey müasir mədəniyyət sayılmaqdadır. Qadınlar yenə açıq-saçıq gəzməkdə, alınıb-satılmaqda və ən dəhşətlisi - bu kimi hallar qadın haqqı və müasirlik kimi qələmə verilməkdədir.

Əgər hər hansı bir dövrdə cahiliyyət adətləri, xürafələr yaşanırsa demək ki, bu dövrdə cahiliyyət əlamətləri vardır. Bu da cəmiyyətin məhvi və uçurma sürüklənməsi deməkdir. Gəlin günümüzdəki insanların davranışlarına bir nəzər salaq, görək müasir və mədəni insanlar İslamdan öncəki cahiliyyət dövründəki insanlardan fərqlənmirmi?

Cahiliyyətin təməlinə bütllərə ibadət yatır. İslamdan öncə bütllərə ibadət edənlər Allah-Təalaya inanmaqla yanaşı bütlləri

də ilah qəbul edirdilər. Onlara qurbanlar kəsir və dilək diləyirdilər. Bu gün necə, toplumun əksəriyyəti belə etmirmi? Bəziləri qəbirlərdən yardım istəməirmi?

İçki içmək adəti həddən artıq yayılıb. Demək olar ki, hər gün yeni-yeni içki çeşidi istehsal edilməkdə və bər-bəzəkli şüşələrdə insanlara təqdim olunmaqdadır. İçkinin çoxalması ilə də yol qəzalarının, cinayətlərin, qətl hadisələrinin sayı çoxalmaqdadır.

Qumar oynamaq da cahiliyyət dövründə çox yayılmışdı. Bu gün də qumar oynamayanlar barmaqla sayılacaq qədər azdır. Bu işdə texniki qurğulardan da müvəffəqiyyətlə istifadə olunur. Nəticədə insanlar arasında düşmənçilik, kin və qəzəb geniş yayılır.

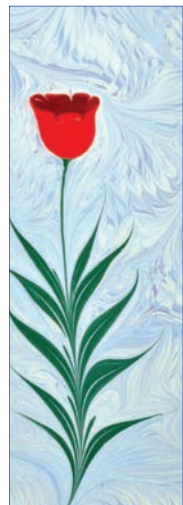
Faiz və haqsız qazanc əldə etmək cahiliyyət adətlərinin ən başda gələnidi. O qədər faizlə məşğul olmuşdular ki, faizə də ticarət gözü ilə baxırdılar. Məhz bu gün də belə insanlara, yəni faizlə qazanc əldə etmək istəyənlərə tez-tez rast gəlirik. Bunun da nəticəsində kasıb daha da kasıblaşır, varlı isə sərmayə qoymadan, zəhmət çəkmədən, oturduğu yerdə daha da zəngin olur. Beləliklə də cəmiyyət arasındakı sosial və iqtisadi tarazlıq pozulur. Bu tarazlığı zəkat və xeyriyyəçilik işləri qoruyur, biz isə belə şeyləri çoxdan unutmuşuq.

Əxlaqsızlıq və zinakarlıq da cahiliyyət əlamətlərindəndir. Bəziləri İslamdan öncə də qadınları istismar edir, onlardan istifadə edərək varlanmağa çalışırdılar. Qadınların haqları tanınmır, onlara ticarət əşyası kimi baxırdılar. Əxlaqsızlıqla məşğul olanlar da az deyildi. Bu gün olduğu kimi bəziləri bunu dolanısq üçün edir, bəziləri isə qız-oğlan dostluğu çərçivəsində edirdilər. O dövrdə qız-oğlan dostluğuna, “zəvatul əxdan” və ya “müt-təxizatu əxdan” deyirdilər. Bu gün isə “Flort” etmək, “Boyfriend və ya Gölfrend

“ deyirlər. Nəticədə hamısı eyni yola çıxır, qeyri-qanuni bərabərlik. Allah qorusun bunun da nəticəsi acı və həzin sonluqdur. Hətta intihara qədər aparan bir yol.

Digər cahiliyyət adəti isə qız uşaqlarının diri-diri torpağa basdırılması idi. Onlar bunu namuslarını qorumaq və ya özlərinə ar bildikləri üçün belə edirdilər. Ayədə bu haqda belə buyrulur; “(Allaha) **Ortaq qoşduqları (bütələr), müşriklərə uşaqlarını öldürməyi yaxşı bir iş kimi göstərdilər.**” (əl-Ənam; 137)

Qumar, zina, əxlaqsızlıq ən geniş şəkildə yayılmaqda, içki su yerinə içilməkdə, faiz iqtisadiyyatın ana sütunu qəbul edilməkdədir. İslamın günah qəbul etdiyi bir çox şey müasir mədəniyyət sayılmaqdadır. Qadınlar yenə açıq-saçıq gəzməkdə, alınıb-satılmaqda və ən dəhşətlisi - bu kimi hallar qadın haqqı və müasirlik kimi qələmə verilməkdədir.

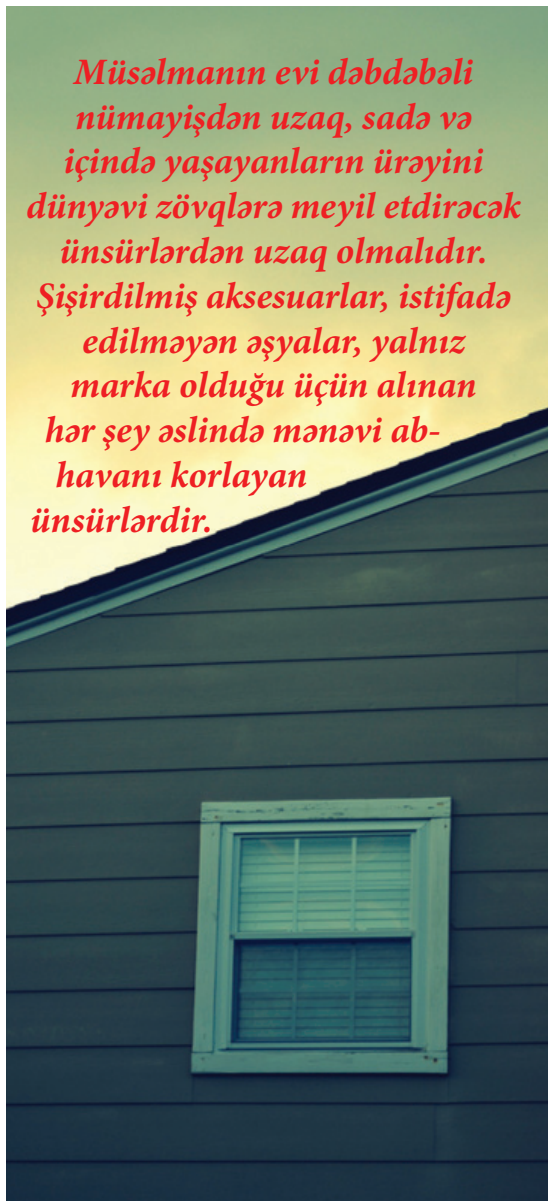

Bəli, bu gün də o dövrdə olduğu kimi qız uşaqlarına fərqli yanaşılır. Oğlan uşaqlarına qızlardan daha çox diqqət və önəm göstərilir. Bəzi hallarda elə ana bətnindəcə bu uşaqların həyat və yaşam haqları əllərindən alınmaqdadır.

Biz burada hələ bir çox cahiliyyət adətlərindən söz etmədik. Söz etdiklərimiz isə müasir cahillikləri ortaya qoymaq üçün kifayətdir. Əgər cahil və müşrik ərəbləri sonuncu peyğəmbər Hz. Məhəmməd (s. ə.s) cəhalətdən və zülmətdən nura və hidayətə çıxarmışdısa, bizim də çıxış yolu-muz yenə Allaha və Rəsluna itaətdir. Allahım, cahil olmaqdan və cəhalətə məruz qalmaqdan Sənə sığınırıq! Amin!

MÜSƏLMANIN EVİ NECƏ OLMALIDIR?

Müsəlmanın evi dəbdəbəli nümayişdən uzaq, sadə və içində yaşayanların ürəyini dünyəvi zövqlərə meyil etdirəcək ünsürlərdən uzaq olmalıdır. Şişirdilmiş aksesuarlar, istifadə edilməyən əşyalar, yalnız marka olduğu üçün alınan hər şey əslində mənəvi ab-havanı korlayan ünsürlərdir.

Evlərimiz ən çox zamanımızın keçdiyi məkanlardır. Ən yaxınlarımızla ən həyati məsələlərimizi məsləhətləşdiyimiz, həyatımıza aid qərarlar aldığımız və özümüzü ictimai həyata ha-

zırladığımız xüsusi yerlərdir. Evlərimiz, həyatımıza görə şəkillənir və bizim ona yüklədiyimiz məzmunu görə mənə qazanır.

Evlərimizə hansı mənanı yükləyirik? Evlərimizi hansı məqsədlər üçün istifadə edirik? Evlərimiz bizim üçün bir səadət məkanıdır mı? Yoxsa insani ehtiyaclarımızı aradan qaldırdığımız sıradı yerlərdir? Bu sualların cavabı evlərimizin bizim üçün nə mənə ifadə etdiyini ortaya qoyması baxımından əhəmiyyətlidir.

Müasir mədəniyyətin zəmanə insanına təqdim etdiyi ev anlayışı ilə İslamın istədiyi ev anlayışı nə qədər üst-üstə düşür? Evlərin pansion, mətbəxlərin restoran olaraq istifadə edildiyi, uşaqların körpələr evlərində və uşaq bağçalarında böyüdüldüyü, ailə fərdlərinin axşamlar və tətil günlərində bir araya gəldiyi yalançı birliklər İslami bir ev anlayışına uyğundur mu?

Necə olmalıdır müsəlmanın evi? Müsəlman evini nə ilə doldurmalı və necə şəkilləndirməlidir?

Müsəlman bir ev dincliyin, sükunətin hakim olduğu, divarlarına gülər üzün hopduğu, hər əşyasında ayrı bir dərinliyin olduğu və sizi sanki içinə çəkən mənəvi havanın hökm sürdüyü bir evdir.

Belə ki, Peyğəmbər nəfəsinin hər otağında hiss edildiyi, ailə fərdlərinə xoşbəxtlik təlqin edən bir ev. Əslində insan ünsürü hər şeyin təməlini meydana gətirir. Evin şəklinə, fiziki vəziyyətinə də orada yaşayan insan mənə qatır. Evdə məsul mövqedə olan ana- ata, evin iç dizaynına əvvəl öz iç aləmlərindən başlamalıdır.

Və bunu ailə fərdlərinə də yaşatmalıdırlar.

Evlərimizi qulluq vəzifəmizi ən gözəl şəkildə yerinə yetirə biləcəyimiz, daha çox Rəbbimizlə baş-başa qala biləcəyimiz məkanlar olaraq düşünməliyik.

Qurani-Kərim; İmran ailəsi, İbrahim ailəsi və İsmayıl ailəsindən və bu ailələrin tövhid mübarizəsindən bəhs edərkən, ailə məfhumuna və evlərin funksiyasına diqqətimizi çəkir; Allah Misirdə tövhid mübarizəsi aparan və işə haradan başlayacağını bilməyən Hz. Musa və qardaşına, evdən başlamalarını əmr edir. *“Musaya və qardaşına: “Camaatınız üçün Misirdə evlər tikdirib onları qiblə (namazgah) edin, namaz qılın və möminləri (zəfərlə, Cənnətlə) müjdələyin!” –deyə vəhy etdik.”* bu yurur. (Yunus, 87)

Əhzab surəsinin 34-cü ayəsində isə Uca Rəbbimiz *“Allahın evlərinizdə oxunan ayələrini (Qurani) və hikməti (Peyğəmbərin qoyduğu qayda-qanunu) xatırlayın...”* bu yuraraq evlərin fərqli bir funksiyasına diqqət çəkməkdədir.

Bu istiqamətiylə evlərimiz bizim üçün bir sığınacaq deyil, uşaqlarımızın həyatı öyrəndiyi bir məktəbdir. Bu məktəbin müəllimləri ata-analar, şagirdləri isə uşaqlardır. Əlbəttə ki, belə bir evin dərs verilən və söhbət edilən bir otağının olması lazımdır. Bu otağın ən müstəsna yerini isə haqqı və həqiqəti öyrədən kitablar meydana gətirməlidir.

Hər şeydə olduğu kimi bu mövzuda da Peyğəmbərimizin həyatındakı nümunələrə baxmamız və ibrət almamız lazımdır. Peyğəmbərimizin ev və ailə həyatı hər bir müsəlman üçün model olacaq bir həyatdır.

Peyğəmbərimizin evi tam mənasıyla bir təhsil ocağı idi. *“Xaneyi-səadət”* olaraq tanınan və əsrlər boyu bu ifadə ilə xatırlanan bu ‘evdə yaşayanların hamısı hər şeydən əvvəl bir Peyğəmbər tələbəsi idi. Onların gözündə Peyğəmbərimiz hər şeydən əvvəl bir müəllim idi. Cavabını

bilmədikləri hər məsələni və hər mövzunu çəkinmədən ondan soruşaraq öyrənməyə çalışdılar.

Peyğəmbərimizin gündəlik həyatından evlərdə Quran oxumağın nə qədər əhəmiyyətli olduğunu da görürük. Bir hədisində; *“Bir camaat Allahın evlərindən bir evdə toplanar, Allahın kitabını oxuyar və aralarında müzakirə edərsə, üzərlərinə səkinə enər, onları rəhmət bürüyər və hər tərəflərini mələklər əhatə edər.”* (Müslim, Zikr 38)

Peyğəmbərimizin ev içərisindəki ibadət həyatının əhəmiyyəti olduğu qədər, evin fiziki görünüşü, iç dizaynı və evində saxladığı əşya da bizim üçün bir ölçü olmalıdır.

Qısaca, müsəlmanın evi dəbdəbəli nümayişdən uzaq, sadə və içində yaşayanların ürəyini dünyəvi zövqlərə meyil etdirəcək ünsürlərdən uzaq olmalıdır. Şişirdilmiş aksesuarlar, istifadə edilməyən əşyalar, yalnız marka olduğu üçün alınan hər şey əslində mənəvi ab-havanı korlayan ünsürlərdir.

İmkan sahibi olmaq demək Allahın verdiyi nemətləri nəfsin təmini üçün istifadə etmək demək deyil. Evimizə qoyduğumuz əşya əgər bizi Uca Rəbbimizdən uzaqlaşdırır və bizim üçün bir məqsəd halını alırsa o zaman o imkan və imkanın təmin etdiyi rahatlığa görə özümüzü hesaba çəkməliyik.

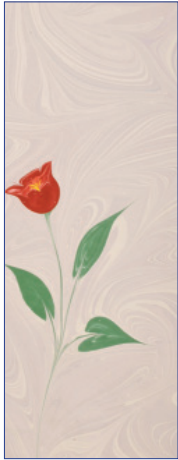
Allahın verdiyi maddi və mənəvi imkanları Onun rızası xaricində istifadə etməyə heç bir möminin haqqı yoxdur. Başqa cür desək, əşyanın haqqını vermək onu dünyəvi həvəslərimiz üçün necə gəldi işlətmək deyil, onu ilahi riza üçün qulların istifadəsinə təqdim etməklə mümkündür. Məhz evlərimizə aldığımız hər əşyanı da bu prizmadan dəyərləndirməliyik. Hz. Peyğəmbərin həyatı boyunca yaşadığı ailə həyatı bizim üçün ən ideal bir model ola bilməlidir.

HƏLAK DƏLLALİ

Uca Allah Qurani-Kərimdə belə buyurur: “**Hər kəs Rəhmanın zikrindən boyun qaçırsa, Biz ona Şeytani urcah edərək və onun (Şeytanın) yaxın dostu olar. (Şeytanlar) onları doğru yoldan çıxardar, onlar isə özlərinin haqq yolda olduqlarını güman edərlər! Nəhayət, o, (qiyamət günü) hüzurumuza gəldikdə (öz yanında olan yoldaşına) belə deyər: “Kaş ki, mənimlə sənin aranda şərq-lə qərb arasındakı məsafə qədər uzaqlıq olaydı. Sən nə pis yolda imişsən!”** (əz-Zuxruf, 36-38)

Yuxarıda izlədiyimiz ayələri anlamaq üçün həyat sürdüyümüz bu dünyadakı mənəvi durumumuza baxmağımız kifayətdir. Əgər bu durumu bir qədər təftiş etsək, onu həqiqi mənada araşdırsaq onda görərik ki, ailədə, cəmiyyətdə olduğumuz müddətdə, hətta nəfsimizlə, qəlbimizlə məşğul olduzumuz asudə vaxtlarımızda belə bizi daima izləyən, bizimlə təbiəti anlamadığımız bir şəkildə əlaqədə olan və ən nəhayət bizi öz dəyərlər aləminə çəkmək istəyən dırnaqarası dostlar, sirdaşlar və yardımçılar vardır. Təklif etdikləri malı çox ucuz və bərbəzəkli hala gətirib qəflət boyunduruğuna salınmış və bu səbəblə də əbədi səadətini zay edən insan övladına təqdim etmələri və insanın bu təklifə laqeyd qalmaması məsələnin mürəkkəbliyindən xəbər verir. Adəm övladının dünyəvi, nəfsani və şeytani təsir vasitələrindən sıx şəkildə asılılığı bu rəzalət dəllallarının axirət aləminin tükürpədicisi və dəhşətverici məqamlarından məlumatsız qalan insan mənliyində münbit yuva qurmalarına şərait yaradır. Mənliyin bu ünsürlər tərəfindən etibarlı şəkildə işğalı qaçınılması mümkünsüz olan bəlaların

Adəm oğlunun əbədi müvəffəqiyyəti, sürdüyü dünya həyatını əhəmiyyətli şəkildə dərk etməsindən və onu Quran və Sünnəyə uyğun bir şəkildə yaşamasından asılıdır. İnsanlığın əbədi qurtuluş çirağı olan Məhəmməd (s.ə.s) öz dualarında həlak dəllalının fitnəsindən Allaha sığınması İslam ümmətinə qiyamətədək örnək olacaq ən önəmli məqamlardandır.

zəminini hazırlayır. İnsanı əbədi uğursuzluğa götürən həlak dəllallarının yırtıcı simasını Uca Allah Qurani-Kərimdə belə tanıdır:

“...Dünya həyatı isə aldadıcı həzzdən (əyləncədən) başqa bir şey deyildir.” (Ali-İmran, 185)

“Ey insanlar! Şübhəsiz ki, Allahın (qiyamət barəsindəki) vədi haqdır. Dünya həyatı sizi aldatmasın. O tovlayan (Şeytan) da sizi tovlayıb yoldan çıxartmasın! Həqiqətən, Şeytan sizin düşməninizdir, onu (özünü) düşmən tutun. O özünə uyanları cəhənnəm əhli olmağa çağırır.” (Fatir 5-6)

Təbiidir ki, ağıl neməti insana onu həlaka götürən dəllallara qarşı mübarizədə böyük üstünlüklər qazandırır. Həyatın çətin sualları qarşısında onlara sinə gərək və onları həll edə biləcək iradə gücünün formalaşması insana son nəticədə həlak dəllallarının yırtıcı caynaqlarından qurtulma şansı yaradır. Bu qurtuluşun olduqca çətin və gərgin səylər nəticəsində əldə ediləcəyi İsa (ə.s)-ın aşağıdakı ifadəsindən də anlaşılır:

“Həlaka gedən kimsənin necə həlak olduğuna təəccüb edilməz. Əsl təəccüb ediləcək şey qurtulmanın bunu necə bacarmasıdır.”

Əbədi səadəti təmin edəcək həqiqi bir iman və həqiqi bir qulluq şərəfinə layiq olmaq olduqca amansız və gərgin bir həyat mücadiləsinin nəticəsi olaraq insana ərməğan edilir. Elə insanda var olan əbədiyyət eşqinin dəyəri də dünyada onunla amansız bir çarpışmaya girən həlak dəllalları ilə mübarizədə or-

taya çıxır. Nəfsani və şeytani həlak dəllallarının insan üçün son dərəcədə təhlükəli təbiətinin Qurani-Kərimdə bəşəri yaddaşa tanıtılması, onu qəflət burulğanından xilas edəcək ən etibarlı təsir vasitəsidir:

“(Şeytan) haqqında əzəldən belə yazılmışdır (hökm edilmişdir): hər kəs onunla (Şeytanla) dostluq etsə, (Şeytan) onu yoldan çıxardıb cəhənnəm əzabına sürükləyər.” (əl-Həcc, 4)

“(Yusif dedi) Mən özümü təmizə çıxartmıram. Rəbbimin rəhm etdiyi kimsə istisna olmaqla, nəfs (insana) pis işlər görməyi (şəfvətə uymağı) əmr edir. Həqiqətən, Rəbbim bağışlayandır, rəhm edəndir!” (Yusif, 53)

Adəm oğlunun əbədi səadəti, sürdüyü dünya həyatını əhəmiyyətli şəkildə dərk etməsindən və onu Quran və Sünnəyə uyğun bir şəkildə yaşamasından asılıdır. İnsanlığın əbədi qurtuluş çirağı olan Məhəmməd (s.ə.s) öz dualarında həlak dəllalının fitnəsindən Allaha sığınması İslam ümmətinə qiyamətədək örnək olacaq ən önəmli məqamlardandır:

“Allahım! Sənin rəhmətinə möhtacam. Ey işlərə hökm edib görən, könüllərə şəfa! Dənizləri bir-birinə qarışdırmayıb aralarını ayırdığın kimi mənə də cəhənnəm əzabından, həlak dəllalından, qəbir fitnəsindən qurtar!” (Tirmizi, 3419)

Allahım! Peyğəmbərimiz Məhəmməd (s.ə.s)-in bu mübarək dualarını bütün mömin qardaş və bacılarımıza da şamil edərək hər birimizdən qəbul buyur!

Amin...

HAQQ DOSTLARINDAN HİKMƏTLƏR

-Şeyx Sədi (quddisə sirruh)- 3

Şeyx Sədi həzrətləri buyurur:
“Düşmən hər hiyləyə baş vurduqdan sonra aciz qalaraq heç nə ələ edə bilmədikdə özünü dost kimi göstərməyə başlayar. Ondan sonra da dostluq adı altında elə işlər görər ki, onun vurduğu ziyanı düşmən vura bilməz.”

[İnsanın iki ən böyük düşməni var. Biri **iblis**, digəri isə öz daxilindəki **nəfs**idir. Allah-Təala ayeyi-kərimələrdə belə buyurur:

“Şeytan sizi yoldan çıxarmasın. Şübhəsiz ki, o sizin açıq-aşkar düşməninizdir!” (əz-Zuxruf, 62)

“...Nəfs (insana) pis işlər görməyi şiddətlə əmr edir...” (Yusuf, 53)

Nəfs və şeytan haqq yoldan azdırmaq, günah və üsyanlara sürükləmək üçün bir mömini aldada bilmədikdə taktikasını dəyişərək bu dəfə özünü yaxşı göstərməyə başlayır. Aşağıdakı ayeyi-kərimədə görə-cəyimiz kimi iblis Allah-Təalaya belə demişdir:

“Bulud abi-həyat yağıdırsa, yenə də söyüd ağacından bir meyvə yeyə bilməzsən. Çünki söyüd ağacının meyvəsi yoxdur. (Qəlb gözləri kor olmuş) alçaq və naşı təbiətli kəslə vaxt keçirmə. Çünki həsir qamışından şəkər yeyə bilməzsən.”

“...Sənin düz yolunun üstündə oturub insanlara (Sənə ibadət və itaət etməyə) mane olacam!” (əl-Əraf, 16)

Yəni iblis yalnız səhv yollarda deyil, sirati-müstəqim üzərində də azdırmaq vəzifəsini icra edir.

Məsələn, məscid və ya xeyriyyə müəssisəsi tikdirməyinə mane ola bilmədiyi adama bu dəfə həmin əsərə öz adını verdiməyi təlqin edir. Beləcə, ixlası zədələyərək işlənən xeyrin əcrini riya, şöhrət və təkəbbürlə yox etməyə çalışır.

Məsələn, namazdan uzaqlaşdırma bilmədiyi birinə də “Sən necə də gözəl namaz qılırsan, sənin namazın qəbul edilməyib kimin namazı qəbul olunacaq. Bax gör ətrafdakılar necə də qəflət içində qılırlar...” kimi vəsvəsələr verərək onu təkəbbürə sürükləyər. Yaxud namazda mömini elə dünyəvi düşüncələrlə məşğul edir ki, nəticədə ibadətini pozar, o ibadətin ancaq quru şəkli qalar. Yaxud da qıldığı namazın məqbul olmadığına dair vəsvəsə verərək bəndəni ümitsizliyə salmağa, rədd edilən bir namaz qılmaqdan sonra heç qılmamaq kimi şeytani bir düşüncəni qəbul etdirməyə çalışır. Beləliklə də onu addım-addım ibadətdən uzaqlaşdırmaq üçün hər yola baş vurur.

İman bəsirətinə sahib olan bir mömin isə öz vəzifəsinin ilahi əmri əlindən gəl-

diyi qədər nöqsansız yerinə yetirmək ol-
duğuna inanar. İbadətinin qəbul olub-ol-
mamasını tamamilən Rəbbinin təqdirinə
buraxar. Bu xüsusda öz-özünə hökm ver-
məyin həddi aşaraq özünü Rəbbinin ye-
rinə qoymaq kimi bir cürət mənasına
gəldiyinin fərqləndirə bilər. Bu səbəblə əsla
Rəbbinin rəhmətindən ümid kəsməz. Xovf
və rica (qorxu ilə ümid) arasında bir könül
səviyyəsi əldə etməyə çalışar.

Həzrət Mövlana bu xüsusla bağlı belə
bir qissə nəql edir:

“Bir nəfər daima “Allah, Allah” deyər zikr
edər, bu zikrdən ağzında bal dadı hiss edər-
di. Bir gün şeytan ona:

“Nə üçün dayanmadan “Allah, Allah” de-
yib durursan. Bu qədər vaxt ərzində “Allah”
deməyinin müqabilində bir dəfə də olsa Al-
lah sənə “Buyur, qulum, nə istəyirsən?” –de-
dimi? Heç utanmırsanmı? Səndə heç usan-
ma duyğusu yoxmu? Daha nə qədər “Allah”
deyəcəksən?” –dedi.

Allahın adını dilindən düşürməyən adam
utandı və zikri tərk etdi. İncimiş halda uza-
nıb yatdı. Yuxuda Xızır عليه السلام -ı gördü. Həz-
rət Xızır nə üçün zikri tərk etdiyini soruşdu.
Adam:

“Etdiyim bu qədər zikrə cavab gəlmədi.
Haqq qatından “Buyur, qulum!” səsi gəl-
mədi. Onun qapısından qovul-
maqdan qorxdum.” –dedi. Xızır عليه السلام bu hikmətli cavabı verdi:

“Ey Allahın bəndəsi! Sənin
“Allah” deməyin Allahın “Bu-
yur, qulum!” deməsidir. Allah
öz adını zikr etməyi hər adama
qismət etməz. Sənin “Allah” de-
məyin Allahın sənə olan sevgi-
sinin nişanəsidir.”

Bunu eşidən adam yerindən
qalxdı və yenidən Allahı zikrə
davam etdi.”

Nəfs və şeytanın buna bən-
zər saysız hiylələri var. Mö-
min bu düşmənlərinin tələ-

lərindən fərasət və bəsirətlə qorunmalı,
daima Rəbbinə sığınmalıdır.

Unutmamaq lazımdır ki, gözlə görü-
nən düşməne qarşı tədbir almaq asan-
dır. Əsl mühüm məsələ isə daxilimizdəki
dost maskası taxmış düşmənlərdən qafil
qalmamaqdır. Çünki alınmaz qalalar daha
çox içəridən yıxılır.]

Şeyx Sədi həzrətləri buyurur:

**“Atam ruhunu təslim edərkən mənə belə
nəsihət etdi: “Oğlum, şəhvət bir alovdur,
ondan qorun. Cəhənnəm alovunu özün
üçün gücləndirmə. O alovda yanmağa ta-
qətin yoxdursa, bugündən səbirlə o alov
su tök.”**

[Şəhvət nəfsin hər cür şiddətli arzu
və ehtiraslarıdır. Mal, vəzifə, mövqe, şö-
rət və qarşı cinsə duyulan həddindən artıq
düşkünlük kimi bütün azgınlıq və daş-
qınlıqlar şəhvətdən sayılır. Bunlar qa-
fil insanları əsl məqsədindən və insan-
lıq şərəfindən uzaqlaşdıran mühüm im-
tahanlardır. Bu cür imtahanlar qarşısında
səbir edə bilməmək və nəfsə məğlub
olmaq; gəlib keçici zövqlər və fani mən-
fəətlər uğrunda əbədi bir həyatı yandırıcı
əzaba çevirməkdən başqa bir şey deyil.

Bəhlul Danəndə həzrətləri hikmət-
li nəsihətləriylə dövründə yaşayanları, xü-
susilə Xəlifə Harun ər-Rəşidi
nəfsə tabe olaraq qəflətə düş-
məkdən uzaqlaşdırmağa ça-
lışardı. Xəlifə də onun bu sə-
mimiyyətini sevir, saraya girib-
çıkmasına icazə verərdi. Lakin
Bəhlul Danəndə bir müddət
görsənmədi. Bir neçə gün sa-
raya baş çəkmədi. Qarşılaş-
dıqları zaman Harun ər-Rəşid
maraqla soruşdu:

“- Bəhlul, çoxdandır gör-
sənmirsən, haralarda idin?”

Bəhlul:

“- Mənə cəhənnəmi gös-
tərdilər, oradakı vəziyyəti seyr
etdirdilər.” deyər cavab verdi.

Harun ər-Rəşid bu cavaba təəccüb edərək:

“-Necə girə bildin ora, od səni yandırmadı mı?” dedi.

Bəhlul Danəndə xəlifəni dəhşətə salan bu cavabı verdi.

“- Xeyr, mən orada od-alov görmədim. Çünki hər kəs öz odunu dünyadan özü götürmüş!..”

Həyatımızı özümüz üçün əbədi əzab deyil, sonsuz bir səadət sərmayəsi edə bilməmiş üçün əvvəlcə nəfslərimizin azğın istəklərinə dur deyə biləcək bir səbir və fərasəti son nəfəsə qədər əldən verməmək lazımdır.]

Şeyx Sədi həzrətləri buyurur:

“Hər insanda bir qəlib və qiyafət görünürsən. İnsanlıq o qəlib və libasla deyil. İnsanlıq alicənablıq və qayğıkeşliklədir. Surət kifayət deyil, sirət (yəni könül aləmi) lazımdır. İnsan mərifət, fəzilət, (nəzakət və həssas könül) sahibi olmalıdır. Bunlar olmadıqdan sonra qırmızı-mavi boyalarla divarlara çəkilən surətlərə də adam demək gərək. Bir insanda mərifət, fəzilət, mərhəmət, kərəm və ehsan olmadıqdan sonra həmin adamla divarlardakı şəkillər arasında nə fərq var?”

[İnsanı insan edən onun zahiri görünüşü deyil, insanlıq şərəf və heysiyyətinə yaraşan bir xarakter və şəxsiyyət sərgiləyə bilməsidir. İnsan hal və davranışlarıyla mələklərdən üstün bir dərəcəyə çıxma biləcəyi kimi, bunun əksinə, heyvanlardan da aşağı mərtəbəyə düşə bilər. Bunun üçündür ki,

Çalışmağın da, istirahət edib yatmağın da bir vaxtı vardır.

Çalışmalı olduğu vaxt qəflət və tənbəllik edənlərin dinc bir gələcəyi olmaz. Bunun kimi dünya həyatı da çalışmaq zamanıdır, zövq və səfa zamanı deyil!..

hədisi-şərifdə belə buyurulmuşdur:

“Allah sizin surətlərinizə (xarici görünüşünüzə) və mallarınıza baxmaz! Lakin sizin (ixlas və təqva baxımından) qəlblərinizə və əməllərinizə baxar.” (Müslim, Birr, 34)

Həmçinin Allah-Təala qullarına zahiri və maddi vəziyyətlərinə görə deyil, mənəvi hallarına görə bir qiymət verdiyini belə bəyan etməkdədir:

“...Allah yanında ən hörmətli olanınız Allahdan ən çox qorxanınızdır...” (əl-Hucurat, 13)

Təqva isə bədənə deyil, qəlbə məxsus bir keyfiyyətdir. Bu baxımdan xarici görünüşə əhəmiyyət verib var-dövlətə, vəzifə və mövqeyə sığınmaq, ruhaniyyəti zədləyərək nəfsin önünü açmaqdır. Həlbuki insan daxili aləmini təqva ilə, davranışlarını gözəl əxlaq və saleh əməllərlə bəzəyə bildiyi nisbətdə Haqq qatında bir qiymət qazanar.

İslamı layiqilə həzm etmədən, ruhi incəlik və dərinliyə çatma bilmədən, din-darlığı sadəcə qılıq-qiyafətə və şəkllə həsr edənlər üçün Yunus Əmrə həzrətləri nə gözəl söyləyir:

Dərvişlik dedikləri xirqə ilə tac deyil,

Könlün dərviş edən, xirqəyə möhtac deyil!..]

Şeyx Sədi həzrətləri buyurur:

“Bulud abi-həyat yağdırsa, yenə də söyüd ağacından bir meyvə yeyə bilməzsən. Çünki söyüd ağacının meyvəsi yoxdur. (Qəlb gözləri kor olmuş) alçaq və naşı təbiətli kəslə vaxt keçirmə. Çünki həsir qamışından şəkər yeyə bilməzsən.”

[Qəlbi kor olanların ilahi hikmətlərdən ibrət almaları və bu qisməti saleh əməllərə çevirə bilmələri mümkün deyil. İki gözünü iki barmağı ilə bağlamış olan kəs heç bir şey görmədiyini kimi, nəfsani şərtlənmə və inadla qəlbi qaranlıq zindana dönmüş kəs də ən faciəli idrak korluğuna düşər olmuş sayılır.

Buna görə ilahi həqiqətlər işığında özünə istiqamət verə bilmək ruhunda bir cövhər olanların işidir. Göydən abi-həyat yağsa, ruhaniyyətdən məhrum olanlara bir damla da qismət olmaz. Eynilə sərt bir qayanın, üstünə düşən yağış damllarından istifadə edə bilməməsi kimi...]

Şeyx Sədi həzrətləri buyurur:

“Mədə dərdi olmasaydı, heç bir quş tələyə düşməzdi.”

[Başa gələn fəlakətlərin ən böyük səbəblərindən biri də **“ehtiras”**dır. Mövlana həzrətləri də bu həqiqəti belə izah edir:

“Nə qədər balıq var ki, suda hər şeydən əmin ikən boğazının ehtirası üzündən qarmağa düşmüşdür.”

Dünya imtahanında insanın da qarşısına eynilə bu misaldakı kimi bir çox qarmağa taxılmış yem çıxır. Yemi görüb arxasındakı tələni unudan qafil və ehtiraslı insanlar o saat bir anlıq ləzzət üçün özünü həlakətan balıq kimidirlər. Nəfsi arzularının əsiri olub Rəbbini unudan bəndənin də halı buna bənzəyir.

Xülasə, nəfsi ehtiraslar qəlb gözünü pərdələyərək insanın həm dünyasına, həm də axirətinə zəhər saçır.]

Şeyx Sədi həzrətləri buyurur:

“Yeni yetişən üzümün dadı turş olur, amma bir neçə gün səbir edilərsə şirinləşir.”

“Səbir əvvəlcə insana zəhər kimi gəlir, lakin buna vərdisə edərsənsə bal olur.”

[Səbir böyük və çətin bir imtahan mövzudur. Səbrin dünyəvi tərəfi acı, lakin axirət tərəfi ilahi mükafatlarla doludur. Allah-Təala ən çox sevdiyi bəndələrini müsibətlərə məruz qoymuşdur. Ən ağır imtahanlara tabe tutulanlar peyğəmbərlər və Haqqa yaxınlıq dərəcələrinə görə saleh möminlərdir. Necə ki, **Allahın Həbibisi Peyğəmbərimiz** ﷺ:

“...Allah yolunda heç kimin görmədiyi əziyyətlərə məruz qaldım...” buyurmuşdur. (Tirmizi, Qiyamət, 34/2472)

İman əsaslarından biri də, xeyir və şərin Allah-Təaladan olduğuna inanmaqdır. Allahla qəlbi əlaqəsi güclü olanlar başlarına gələn müsbət-mənfi hər şeyin əslində ilahi bir imtahan təcəllisi olduğunu bilirlər. O təcəllilərə vasitə olan səbəblərə ilişib qalmazlar.

Həqiqətən, Peyğəmbərimiz ﷺ Kəbədə namaz qılarkən üstünə müşriklər tərəfindən ağır dəvə içalat atılmış, Taifdə daşlanmış, yeddi övladından altısını özü həyatda ikən itirmiş və bir sıra əziyyətlərə məruz qalmışdır. Lakin O, bütün bunları böyük bir səbir, riza və təvəkküllə qarşılamış, bu xüsusda ümmətinə ən gözəl nümunə olmuşdur.

Xülasə, qulun Rəbbinə yaxınlığı artdığı nisbətdə ilahi imtahan təcəllilərinə səbir edə bilmək bacarığı da artır. Hətta Allah üçün çəkilən bütün acılar şirin olar; külfətlər nemətə, zəhmətlər rəhmətə çevrilər.]

Şeyx Sədi həzrətləri buyurur:

“Qismətinə razı olmayan quldan Allah da razı olmaz.”

[Allahın rızasına nail olmaq istəyiriksə, əvvəlcə Onun haqqımızdakı təqdirinə razı olmağı bacarmalıyıq. Rəbbimizlə yaxınlığımızdan ötrü sevinməli, Onun birlik və dostluğuyla könül rahatlığına qovuşmalıyıq. *Hikəmi-Ataiyyədə* buyurulan:

“Ya Rəbbi! Səni tapan nəyi itirdi? Səni itirən nəyi tapdı?” hikmətinə qəlblərimizə nəqş etməliyik.

Çünki əsl qulluq:

– Haqqın təqdirindən razı ola bilmək sənətidir.

– Hər zaman və məkanda Allah ilə dost qala bilmək məharətidir.

– Həyatın eniş-yoxuşları, dəyişən şərtləri və sürprizləri qarşısında müvazinəti pozmayıb şikayət və sızlanmağı unuda bilmək hünəridir.

Necə ki, əziyyət və iztirabları sanki “xoş gəldin” deyərək qarşılayan Əyyub -a Allah-Təala **“O nə gözəl qul idi.”** buyurmuşdur.

Ayeyi-kərimədə buyurulur:

“...Bəzən xoşlamadığınız bir şey sizin üçün xeyirli, bəzən də xoşladığınız bir şey sizin üçün zərərli ola bilər.(Onu) Allah bilir, siz bilməzsiniz.” (əl-Bəqərə, 216)

Qeybi bilən yalnız Allahdır. Biz hadisələrin incəliyinə vaqif ola bilmədiyimiz üçün zahirən müsibət kimi görünən hadisələrdə də Allaha təvəkkül və təslimiyyət göstərməliyik. Çünki Allahın sevib razı olduğu qullar hər halda ilahi təqdirə razı ola bilən saleh qullardır.

Rəsulullah belə buyurmuşdur:

“Kim axşam olduqda (səmiyyətlə); «Rəb olaraq Allahdan, din olaraq İslamdan, nəbi olaraq Məhəmməd -dən razı oldum.» desə, o qulunu razı etməsi Allah-Təalanın üzərinə bir haqq olar.” (Tirmizi, Dəavat, 13/3389)]

Şeyx Sədi həzrətləri buyurur:

“Avamdan bir zərər görsən incimə. Çünki onlar nə əziyyət, nə də rahatlıq verməyə güc çatdıra bilirlər. Dostun dostluğunu və düşmənin düşmənliliyini Allahdan bil. Çünki hər ikisinin də ürəyi Onun əlindədir. Hər nə qədər atılan ox yaydan çıxsa da, ağıllı insan oxu yaydan bilməz, yayı tutan kimsədən görər və elə bilər.”

[İman əsaslarından biri də, xeyir və şərin Allah-Təaladan olduğuna inanmaqdır. Allahla qəlbi əlaqəsi güclü olanlar başlarına gələn müsbət-mənfi hər şeyin əslində ilahi bir imtahan təcəllisi olduğunu bilirlər. O təcəllilərə vasitə olan səbəblərə ilişib qalmazlar. Səbəbdən Müsəbbibə, faildən Faili-Mütləqə yol tapar-

lar. Hər varlıqdakı ilahi murada diqqət kəsilirlər.

Şair nə gözəl deyir:

Nə qəhri dəsti adadan, nə lütfü dostdan bil,

Umurun Haqqa təfviz et, Cənabı-Kibriyadan bil!

“Nə qəhri düşmən əlindən, nə də lütfü dostlarından bil! Sən işlərini Allaha həvalə et və hər şeyin Cənabı-Kibriyadan gəldiyini bil!..”

Bu səbəbdən başa gələn ilahi təqdir təcəllilərindən əsla şikayətçi olmamaq lazımdır. Kamil bir iman şüuruna sahib olanlar nə çətinlikdə bədbin olarlar, nə də bolluqda azğınlaşarlar. Əksinə, daim Allahın imtahan təcəllilərinə səbir və şükür edərək hər vəziyyətdən mənnən qazancılı çıxmağı bacarırlar.

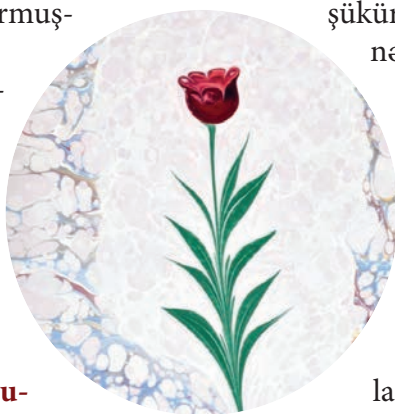
Necə ki, **Peyğəmbərimiz ** müxtəlif vəsilələrlə tez-tez; *“Allahım! Gerçək həyat, yalnız axirət həyatıdır.”* buyurmuşdur. (Buxari, Rı-qaq, 1) Beləcə, -qəhr və ya lütf- hansı təcəlli ilə qarşılaşsa, bunun qazanılması lazım olan ilahi bir imtahan olduğuna diqqət çəkmişdir.

Çünki Allah-Təala belə buyurur:

“Şübhəsiz ki, hər çətinlikdən sonra bir asanlıq gələr! Həqiqətən, hər çətinlikdən sonra bir asanlıq gələr!” (əl-İnşirah, 5-6)

Həmçinin Peyğəmbərimiz çox sevdii qızı Fatiməni daim təqvaya, zöhdə və toxgözlü olmağa təşviq etmiş, bu dünyadakı çətinliklərə dözərək axirətdə əbədi səadətə nail olmağı tövsiyə etmişdir.

Biz də fəlakət anında da, səadət anında da; “Ya Rəbbi, bütün bu imtahanlar Səndəndir. Həqiqi səadət və xoşbəxtlik axirətdədir.” deyib səbir və şükürlə razı olmalıyıq ki, Allah-Təala da bizdən razı olsun.]

Şeyx Sədi həzrətləri buyurur:

“Yaxşılıq et, lakin etdiyini başa qaxma. Çünki etdiyən yaxşılıq əslində özünüdir. Xeyirli bir iş görsən nəhayət ondan yenə özün istifadə edəcəksən.”

“Xeyir işləməyə müvəffəq olduğun üçün Allaha şükür et. Çünki Haqq-Təala səni lütf və ehsanından məhrum etmədi... Səni xeyir yolunda yorduğu üçün sən Ona minnətdar ol.”

[Bütün nemətlər Allahın lütfüdür. O nemətləri Allah yolunda xeyrə sərf edə bilmək də Rəbbimizin xüsusi bir lütf təcəllisidir. Bu səbəbdən Allah üçün xidmət edənlər bu sözlərinin xidmət etdiklərindən çox, özlərinə fayda verəcəyini unutmamalıdırlar. Xidməti nemət bilməli, heç kimdən bir minnət gözləmədən şükür duyğularıyla çalışmalıdırlar.

Əli Ramitəni həzrətləri buyurur:

“Minnətlə (başə qaxmaq surətiylə və təşəkkür gözləyərək) xidmət edən çoxdur. Ancaq xidməti nemət bilənlər çox azdır. Siz xidmət etmək fürsətinə sahib olmağı bir nemət bilər və xidmət etdiklərinizə minnətdar olarsınızsa, hər kəs sizdən məmnun olar və şikayətçiniz qalmaz...”

Ömrü Allaha qulluq və Onun məxluqatına xidmətlə keçmiş olan mərhum atamız **Musa Əfəndi** –rəhmətullahi əleyh-xidmətin qiymət və əhəmiyyətini belə ifadə edərdi:

“Xidmət etmək fürsəti hər kəsə nəsisolmaz. Elə insanlar var ki, hər cəhətdən xidmət etmək qabiliyyətləri olduğu halda zaman və məkan uyğun olmadığı üçün xidmət etməkdən nəsilələri yoxdur. Xidmət edənlər xidməti bir nemət bilib təvazökarlıqlarını artırmalı və hətta bu nemətə vəsilə olduqları üçün xidmət edilənlərə təşəkkür içində olmalıdırlar.”

Şeyx Sədi həzrətləri buyurur:

“Payızda gül ağacını yıxma ki, yazda onun gözəl mənzərəsindən məhrum qal-mayasan.”

[Çalışmağın da, istirahət edib yatmağın da bir vaxtı vardır. Çalışmalı olduğu vaxt qəflət və tənbellik edənlərin dinc bir gələcəyi olmaz. Bunun kimi dünya həyatı da çalışmaq zamanıdır, zövq və səfa zamanı deyil!..

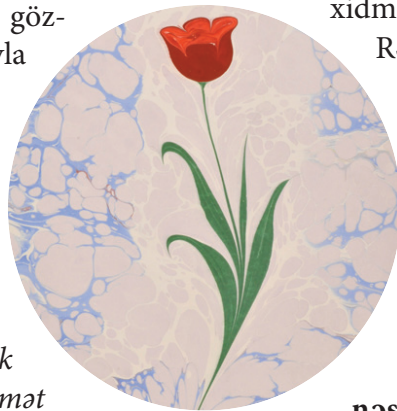
Necə ki, əlkin-biçin mövsümündə tənbellik edən bir əkinçinin anbarı boş qalır, dünya tarlasında xeyir-həsənət və saleh əməl toxumu əkməyənlər də axirətdə səadət məhsulu biçə bilməzlər. Bu səbəblə fani həyatımızda Allah yolunda xidmət edək ki, baqi həyatımız Rəbbimizə vüsəlin rəhmət kölgəsi altında keçsin.

Unutmamaq lazımdır ki, dünya qorxusuna düşərək Allahı unudanlar, axirətdə ilahi rəhmət lütf edilərkən unudulanlardan olarlar. Aye-yi-kərimədə buyurulur:

“Hər kəs Mənim öyüd-nəsihətimdən üz döndərsə, güzəranı daralar və Biz qiyamət günü onu məhşərə kor olaraq gətirərik! O belə deyər: “Ey Rəbbim! Nə üçün mənə məhşərə kor olaraq gətirdin, halbuki mən (dünyada hər şeyi) görürdüm!” (Allah) buyurar: “Elədir, amma sənə ayələrimiz gəldi, sən isə onları unuttun (iman gətirmədin). Bu gün eləcə də sən unudulacaqsan!” (Taha, 124-126)]

Rəbbimiz qəlb gözlərimizi belə bir qəflət yuxusuna dalmaqdan mühafizə etsin. Fani həyatımızı əbədi bir səadətin sərmayəsi edəcək bir iman fərasətini və çalışma əzmini heç vaxt könüllərimizdən əskik etməsin!

Amin...

İSTİQBALA YAZILAN MƏKTUBLARIN ƏKS-SƏDASI

Bildiymiz kimi Azərbaycan 70 il ərzində böyük bir ateizm bombardmanına məruz qalmışdı. Uzun illər yaşadığım Azərbaycanda bir çox ağsaqqalla keçmişə aid söhbətlər etmişdik. Acı xatirələrinə qulaq asmışdım. Bəhs etdiyim mənfi təzyiqlərə baxmayaraq Azərbaycan dindarları və ziyalıları Allah və Peyğəmbər sevgisinin qəlblərdə yaşanması üçün etdiklərini qeyd etməmək mümkün deyil.

Bu gerçəyi Azərbaycandan Türkiyəyə qayıtdıqdan sonra məşğul olduğum və ərəb dünyasının oxuması üçün hazırladığımız əsərləri oxyanlardan gələn məktubları aldıqca daha yaxşı dərk edirəm. Yəqin ki, dünyanın dörd tərəfindən gələn məktubları sizinlə paylaşdığım zaman mənə haqq verəcəksiniz.

Ən kiçiyindən ən böyüyünə, qələmə alınmış hər çalışma "istiqbala yazılan məktublar" kimidir. Deyilən hər söz gec-tez sahibini tapacaqdır. "Hər sözün bir qədəri var" – deyilir. Yazılan hər bir söz və ya cümlənin, hətta kitabın da çatacağı insan əzəldə Allah tərəfindən təqdir edilmişdir.

Bunu Xızır qissəsindəki yetimlərin atalarından qalan mirasa sahib olmalarına bəznədə bilərik. Belə ki, Xızır (ə.s) yetimlərin yıxılan divarını inşa edərək onların bu xəzinəyə yetkinlik yaşına çatdıqdan sonra sahib olmalarını təmin etmişdir.

Nəşriyyatımız bu günə qədər iyirmi doqquz dildə (rus, arnavult, qazax, bolqar, ingilis, azərbaycan, fransız, çin, alman, tatar, ispan, özbək, qırğız, ital-

yan, macar, ərəb, uyğur, başqırd, gürcü, tayvan, boşnak dillərində, honkonqlular üçün klassik çin dilində, tacik, axıska türkçəsi, qazan tatar, ukrayna, portuqaliya, maori və şivahli dillərində) 451 müxtəlif adda kitabı dünyanın dörd bir yanına göndərməyə nail olmuşdur.

Şübhəsiz ki, müsəlmanlar əməllərinin əvəzini axirətdə almaq üçün çalışırlar. Lakin bəzən görülməli işin Rəbbimiz tərəfindən qəbul edildiyinə dair nişanə sayıla biləcək əlamətləri bu dünyada ikən görmək də mümkündür.

Burada nəşriyyatımızın hazırladığı və başqa dillərə tərcümə edərək nəşr etdirdiyi, internet dünyasına təqdim etdiyi kitab və jurnalların xarici ölkələrdəki oxucularından gələn məktub cə e-mailləri oxuyacaqsınız.

Bu məktubların bəzisi Ərəb dünyasından, bəzisi Braziliya, Argentinadan, bəzisi Kanadadan Finlandiyaya qədər, hətta günəşin ilk doğduğu yer olan Sibir bölgəsindəki Kamçatkaya qədər uzanan böyük coğrafiyadan gəlir.

Nəşriyyatımıza aid kitabları oxuyan, ru-

S. V. STREKALOV (*Rus, vaxtilə xristian olan məhkum*)

**MORDOVİYA – RUSİYA
FEDERASIYASI**

“... Sizdən gələn kitabları əlimə aldığımda nə hiss etdiyimi sözlərlə ifadə etmək imkansızdır... Biz rusların bir atalar sözü var: Qələmlə yazılan baltayla yonulmaz. Burada şahidliyi ilə İslamı qəbul edə biləcəyim heç kim yoxdur. Bəli, bu səbəblə İslamı qəbul etdiyimi yazaraq sizə açıq şəkildə bəyan etmək və sizi buna şahid tutmaq istəyirəm. Üz-üzə ərz etməklə yazmaq arasında fərq olsa da, mənim başqa yolum yoxdur. **Əşhədu ən la ilahə illəllah və əşhədu ənnə Muhammədən əbduhu və rəsuluh.**”

Bu müsəlmanın şahidliyini elan etmək üçün qələmdən mədəd umması necə də Biri-Maunədə tələyə salınan səhabələrin “Allahım! Rəsuluna vəziyyətimizi xəbər verəcək Səndən başqa heç kim yoxdur, salamımızı ona Sən çatdır.” deyərək hallarını Allaha ifadə etmələrinə bənzəyir.

siyalı xristian bir məhkumun İslama girdiyini ifadə etdiyi məktubundan verəcəyimiz bölüm gözlərinizi yaşardacaq:

Bu məktub və mailləri aldıqca öz-özü müzdən soruşuruq:

Görəsən, bu əsərlər yazılarkən bu qədər uzaqlardan belə dualar alınacağı düşünülürdümü? İxlasla yazılmış olmalıdır ki, ağla gəlməyən və ümid edilməyən yerlərdən dualar gəlir.

Allah Rəsulunun hökmdarlara göndərdiyi “hidayət məktublarından” bir hissə olmasını təmənna etdiyimiz bu əsərləri dünyanın bir çox yerindəki yeni oxucularla tanış etməyə nə deyirsiniz?

Qismət olsa, önümüzdəki sayımızda gələn məktubları sizinlə paylaşmağa davam edəcəyik.

Kanadadan iflic olmuş qız

Qəlb rahatlığı

Sizə salam olsun, Ey İman əhli, Ey mənə yəniddən ruh, mətanət və əminlik verənlər!

Mən Cümanə adlı gənc bir qızam. İyirmi bir yaşım var və Kanadada yaşıyram. Beş il əvvəl keçirdiyim bir avtomobil qəzası nəticəsində iflic oldum. O gündən bəri əlil arabası ilə hərəkət edirəm. Lakin nə qəribədir ki, bu hadisə məni Allaha yönəltmədi, əvvəlki həyatıma davam etdim. Namaz qılmır, oruc tutmurdum. Bunun səbəbi mənim İslamdan və Allaha itaətdən uzaq bir ailədə yaşamağım ola bilər.

Mən qəlb rahatlığının nə olduğunu bilməzdim. Həmişə daxili narahatlıq keçirirdim. Lakin –şükürlər olsun– bu illərdən sonra internet forumlarından birində türkiyəli olduğunu zənn etdiyim müəllif Osman Nurinin “Son Nəfəs” kitabını gördükdən sonra qədim dəyişdi və həyatım səadətə dolmağa başladı. Bu kitabı ölüm qorxusundan titrəyərək oxumağa başladım. Lakin bir zaman sonra rahatlıq hiss etdim. Bir anda anamın köməkliyi ilə qüsl aldığımı hiss etdim. Tövbə-istiğfar etməyə başladım. Atamın qarşı çıxmasına baxmayaraq örtünməyə qərar verdim.

Bu kitabı oxuduğum gündən bəri, yəni bir həftədir özümü çox rahat hiss edirəm. Çünki Allah-Təala məni Haqq yoluna qaytardı.

Ey Rəbbim! Məni bağışla, bu kitabın sahibini ən gözəl şəkildə mükafatlandır, Ona Firdövs cənnətini ver. Səhhət və afiyət nəsib et, onu ümid etmədiyi yerdən ruziləndir. Ey Rəbbim, dünya və axirətdə istədiyi şeyləri ona nəsib et. Bizi cənnətdə onunla görüşdür. Amin, Ya Rəbb!

Ustadım! Başıma gələn bu iflic dərdindən xilas olub şəfa tapmam və səbirli olmam üçün mənə dua edin!

BAKİ İSLAM UNIVERSİTETİNİN MÜƏLLİMİ,
FƏLSƏFƏ ELMLƏRİ DOKTORU RAFİZ MANAFOVLA

AZƏRBAYCANDA İLK DƏFƏ NƏŞR OLUNAN DİNİ TERİMLƏR LÜĞƏTİ HAQDA:

Azərbaycanda ilk dəfə “Dini Terminlər Lüğəti” nəşr olundu. Kitabın oxucular tərəfindən yüksək səviyyədə qarşılandığını müşahidə edirik. Bu kitab hansı ehtiyacdən yazıldı?

Dr. Rafiz MANAFOV: Əvvəla belə bir sözlüyün tərtib olunması kimi çətin və məsuliyyətli işin xeyirlə nəticələndirilməsində bizi müvəffəq edən Uca Allaha sonsuz şükürlər olsun.

“Dini Terminlər Lüğəti” hazırlama təşəbbüsü 2006-cı ilin noyabr ayında bizim yaxın dostumuz və şöbəmizin müdiri olan Dr. İbrahim Baz tərəfindən irəli sürüldü. Həqiqətən də hörmətli İbrahim müəllimin ciddi təşviqləri nəticəsində bu işin öhdəsindən gələcəyimizə inandıq. Universitetimizin kollektivinin də birgə fəaliyyəti ilə işə başladıq. Əsərin hazırlan-

masında burada adını çəkə bilməyəcəyim bir çox insanın əməyi oldu. Təxminən 3 ilə yaxın ciddi elmi fəaliyyətlər davam etdi. Nəhayət 2010-cu ildə İbrahim Erol müəllimin rəhbərliyində lüğəti yekunlaşdırmağa naild olduq.

Bir şeyi qeyd edim ki, bu əsər “Dini Terminlər Lüğəti” adını daşısa da, burada yalnız dini kəlmələrin yer aldığını düşünmək doğru olmaz. Eyni zamanda müasir elm sahələrində istifadə olunan və dini ədəbiyyata da daxil olmuş terminlərin və izaha ehtiyacı olduğunu düşündüyümüz bir çox elmi, ictimai, əxlaqi və sair kəlmələrin də mümkün olduğu qədər açıqlanmasına çalışdıq.

Sualınıza gəldikdə, məlumdur ki, ölkəmizdə bütün digər sahələrdə olduğu kimi dini sahədə də xüsusi canlanma mövcuddur. Din sahəsi özünəxas xüsusiyyətləri etibarilə zəngin olan xüsusi proseslərdən biridir. Belə ki, İslam dininin çoxlu elm sahələri mövcuddur. Təfsir, hədis, əqidə, fəlsəfə, hüquq, əxlaq və s. Ancaq bu elm-

Bu əsər “Dini Terminlər Lüğəti” adını daşısa da, burada yalnız dini kəlmələrin yer aldığını düşünmək doğru olmaz. Eyni zamanda müasir elm sahələrində istifadə olunan və dini ədəbiyyata da daxil olmuş terminlərin və izaha ehtiyacı olduğunu düşündüyümüz bir çox elmi, ictimai, əxlaqi və sair kəlmələrin də mümkün olduğu qədər açıqlanmasına çalışdıq.

lərdən hər biri özünü ifadə edərkən xüsusi terminlərdən istifadə edir. Bu cür termin və məfhumların hamısının vahid bir kitab şəklində tərtib olunması çox vacib məsələ kimi qarşımızda dururdu.

Dini terminlər lüğətini hazırlayarkən bu çətinliyi ortadan qaldırmaq məqsədi danışırdıq. Bundan əlavə Azərbaycan dini leksikologiyasına yeni mənalar və məfhumlar qazandırmaq, onların ümumişlək vəziyyətə gətirilməsini təmin etmək kimi niyyətlərlə hazırladıq. Buna görə də bir çox terminlərin orijinallığına toxunmadıq. Çalışdıq ki, terminlər həm orijinallıqlarına, həm də Azərbaycan dili qrammatikasının işlənmə qaydaları prinsipinə sadıq qalaq.

Sözügedən lüğət dini elmlərin hansı sahələrini əhatə edir?

Dr. Rafiz MANAFOV: Bir az əvvəl də qeyd etdiyim kimi, ilk öncə İslami elmlər sayılan təfsir, hədis, fıqh, əqidə, fəlsəfə, təsəvvüf, əxlaq, Quran elmləri və s. kimi sahələrin ən çox işlənən və dini ədəbiyyatda ən çox qarşılaşacağımız kəlmələri seçdik. Oxucunu qane edəcək səviyədə onların izahına səy göstərdik. Eyni zamanda müsbət və humanitar elm sahələrinin terminlərini, hətta gündəlik məişətdə istifadə etdiyimiz terminləri bu lüğətin içərisində görmək mümkündür. Bu da son dərəcə təbiidir. Çünki mövzuları baxımından həm dini elmlər, həm də sadaladığımız bu elmlər müştəkdirlər. Ortaq məfhumlardan istifadə etmələri də normaldır.

Sözlüyü hazırlayarkən hansı çətinliklərlə qarşılaşdınız?

Dr. Rafiz MANAFOV: Sözlük ilahiyatçı müəllimlərimizdən ibarət heyət tərəfindən hazırlandı. Hər elm sahəsinin öz mütəxəssisi tərəfindən əvvəlcə kəlmələr müəyyənləşdirildi, seçildi və yazılması üçün verildi. Ən çox qarşılaşdığımız problem dini elm sahələrində iş-

lənən kəlmələrin Azərbaycan dili üçün yeni sayılması və beləliklə də onları lüğətə alarkən dilimizin qrammatik xüsusiyyətlərinə müvafiqliyi, ahəng qanunlarına uyğunluğu məsələsi oldu. Çünki bir çox kəlmələr dilimizdə ya ümumiyyətlə hələ ki, işlədilmirdi və yaxud da həqiqi mənasından uzaq şəkildə işlədilirdi. Elə etməyə çalışmaq lazımdı ki, kəlmə həm "sözün əsl mənasını" qoruyub saxlasın, həm də Azərbaycan dilçiliyinə uyğun olsun. Bu problemi biz bəzi filoloq dostlarımızdan kömək alaraq həll etməyə çalışdıq.

Oxucularımıza nə demək istərdiniz?

Dr. Rafiz MANAFOV: Bu işdə bizə maddi və mənəvi köməyi olan bütün böyüklərimizə, dostlarımıza, tələbələrimizə, hətta öz tənqidləri ilə bizim ən az səhv etməmizə səbəb olan yoldaşlarımıza bir daha sizin vasitəsilə bütün heyətimiz adından təşəkkür etmək istəyirəm. Oxucularımızdan da əsərdən istifadə edərkən qarşılaşdıqları xətalarmızı və səhvlərimizi bəşər olmağımızın təbiiliyinə və ən azından niyyətimizin səmimiyyətinə bağışlamalarını təmənna edirəm. Eyni zamanda irad və tənqidləri varsa bizə bildirmələrini rica edirəm.

FƏRQLİLİKLƏRİMİZ ALLAHIN QÜDRƏT ƏLAMƏTİDİR

Quranda insanların fərqli dil və rənglərdə yaradıldığı bildirilir:

“Göylərin və yerin yaradılışı, dillərinizin və rənglərinizin müxtəlifliyi də Onun qüdrət əlamətlərindəndir. Şübhəsiz ki, bunda bilənlər (ağıl və elm sahibləri) üçün (Allahın vəhdaniyyətinə, Onun hər şeyə qadir olmasına dəlalət edən) nişanələr vardır!” (ər-Rum, 22)

Bu ayeyi-kərimə fərqliliklərin insan üçün zəruri olduğunu və bunun da failinin Allah olduğunu bildirir. Bu fərqliliklər bir tərəfdən insanın özünə xas olmasını təmin edir, digər tərəfdən də insanların birləri ilə münasibət qurmalarına yardım edir. Əgər bu fərqliliklər olmasaydı və insanlar tek tip olaraq yaradılsaydı, dünyada bu cür bəşəri münasibətlər və nizam

olmayacaqdı. Bunu daha yaxşı təsvir edə bilmək üçün bu misalı verə bilərik: Eyni paltar geyinən iki ekiz uşağı bir-birindən ayırd etmək çox çətindir. Əgər bu uşaqlardan birinə fərqli paltar geydirsək, o zaman onları bir-birlərindən rahatlıqla ayıra bilərik.

Bu fərqliliklər insanlar arasında çəkişməyə səbəb olmamalıdır. Çünki heç bir fərqlilik dinimizdə üstünlük əlaməti sayılmır. Dinimizə görə insanlar sadəcə “təqva” yönündən üstünlüyə sahib ola bilərlər.

Quran insanların fiziki fərqliliklərini bəşəri iradə ilə deyil, ilahi iradə ilə meydana gəldiyini və bunun ilahi varlığın nişanəsi olan kosmik fərqliliyin başqa bir yönü olduğunu bildirir. Dini, irqi, dili, məzhəbi və s. kimi bir çox fərqliliklərdən

qaynaqlanan bərabərsizlik mühitində nazil olan Quran fiziki fərqliliklərin ilahi iradəyə və bəşər ehtiyacına uyğun olduğunu vurğulayır:

“Ey insanlar! Biz sizi bir kişi və bir qadıncı (Adəm və Həvvadan) yaratdıq. Sonra bir-birinizi tanıyasınız (kimliyinizi biləsiniz) deyərək, sizi xalqlara və qəbilələrə ayırdıq. Allah yanında ən hörmətli olanınız Allahdan ən çox qorxanınızdır (pis əməllərdən ən çox çəkinəninizdir). Həqiqətən, Allah (hər şeyi) biləndir, (hər şeydən) xəbərdardır.” (əl-Hucurat, 13)

Bu ayəyə görə insanların fərqli şəkildə yaradılmasının əsas səbəbi “tanış olmaq”, “ülfət etmək” və s. mənalarına gələn “təaruf”dur.

Bioloji, fiziki və irqi fərqliliklər sadəcə insanlara xas deyildir. Bu cür fərqliliklər bitkilər və heyvanlar aləmində də vardır və bunlar da Allahın qüdrət əlamətləridir.

Quran irqçiliyi qəti şəkildə tənqid edir:

“Kafirlər öz ürəklərində Cahiliyyə təbəbbürü təəssübünə qapıldıqları zaman Allah Peyğəmbərinə və möminlərə öz dərgahından arxayınlıq (qəlb rahatlığı, mənəvi möhkəmlik) göndərmiş və onlara təqva gəlməsini (la ilahə illallah, Muhəmmədün rəsulullah” sözü-nü) xas etmişdi.” (əl-Fəth, 26)

(Musa) şəhərə əhalisi xəbərsizkən (günorta istirahət vaxtı) girdi. Orada iki nəfərin vuruşduğunu gördü. Onlardan biri öz adamlarından (yəhudilərdən), digəri isə düşmənlərindən (qibtilərdən) idi. (Musanın) adamlarından olan kəs düşməninə qarşı ondan imdad istədi. Musa onu (əli, yaxud əsası ilə) vu-

rub öldürdü və dedi: **“Bu, Şeytan əməlindəndir. Həqiqətən, o, açıq-aşkar bir düşməndir, (insanı haqq yoldan) azdırandır!”**

(Musa) dedi: **“Ey Rəbbim! Şübhəsiz ki, mən (bu qibtini vurub öldürməklə) özüm-özümə zülm etdim. Buna görə mənə bağışla!”** (Allah Musanı) bağışladı. Həqiqətən, O, (bəndələrini) bağışlayan-dır, rəhm edəndir!

(Musa) dedi: **“Ey Rəbbim! Mənə bəxş etdiyin nemət haqqı (günahımı bağışlamağına and içirəm ki) mən əsla gü-nahkarlara arxa olmayacağam!”** (əl-Qə-səs, 15-18)

Kəhf surəsinin 30-cu ayəsində də insanların sadəcə işlədikləri əməllərin qarşılığının veriləcəyi, Allahın irq və s. kimi xüsusiyyətlərə görə deyil, iman və davranışlara baxacağı, bunlara görə insanları mükafatlandıracağı və ya cəzalandıracağı bildirilir.

Hədislərdə də irqçilik tənqid hədəfidir. Əbu Zərr əl-Qifari deyir: **“Mənimlə bir adam arasında mübahisə oldu. O adamın anası əcəm (qeyri-ərəb) idi. Anasın haqda xoşagəlməz ifadələr işlətdim. O da mənə Rəsulullahı şikayət etdi. Rəsulullah (s.ə.s) mənə: Filankəs haqqında filan sözü söylədinmi? -dedi. “Bəli!” -deyə cavab verdim. Rəsulullah dedi: “Sən cahiliyyə dövründə yaşayırsan.”** (Buxari, İman, 22)

Mövzumuzu Merli Deyvisin sözləri ilə bitirək: Dillərin və rənglərin fərqliliyinin araşdırılması bizə var oluş çərçivəsində Allahın birliyini dərk etməyi və din, yəni təslimiyyət yolu ilə Allahla olan münasibətimizi anlamağı öyrədir.

“Ey insanlar! Biz sizi bir kişi və bir qadıncı (Adəm və Həvvadan) yaratdıq. Sonra bir-birinizi tanıyasınız (kimliyinizi biləsiniz) deyərək, sizi xalqlara və qəbilələrə ayırdıq. Allah yanında ən hörmətli olanınız Allahdan ən çox qorxanınızdır (pis əməllərdən ən çox çəkinəninizdir). Həqiqətən, Allah (hər şeyi) biləndir, (hər şeydən) xəbərdardır.”

ÜLGÜC və DİNC SÖZLƏRİ

Ülgüc.

Azərbaycan dilinin izahlı lüğətində bu söz haqda oxuyuruq: tük qırmaq üçün iti bıçaq. (IV cild, səh-424. Bakı 2006)

Tarixən düzəltmə söz olub bu gün sadə söz kimi verilən sözün ül+güc komponentlərindən düzəlməsi qənaətdəyik.

Sözün ilk hecası “ül”-ün yul/yol-yül sözündən törədiyini demək mümkündür. Belə ki, tarixi inkişaf yolu keçərək, fonetik dəyişikliyə uğrayaraq dartıb qoparmaq mənasında işlədilən yol(maq) – tükü, saçı, gülü, otu və s.) feili M. Kaşğarlının “Divani-Lüğətit-Türk”ündə iki variantda verilir:

Yül/yul,

Yuldu – er quş yuldu – Adam quşu (tük-lərini) yoldu.

Yulundu – saç yulundu – saç yolundu. (feilin məchul növü)

Yül variantı isə yulmaq yox, qırmaq, təraş etmək əvəzinə işlədilib:

Yüldi: er saç yüldi. Adam saçını qırxdı.

Yüildi: saç yüildi – saç qırxıldı. (məchul feil)

Məlumdur ki, türk dillərinin oğuz qrupuna daxil olan Azərbaycan dilində qıpçaq qruplarından, eləcə də eyni qrupda yer alan Anadolu türkləri və türkmənlərdən fərqli olaraq söz önündə y samitinin düşmə hadisəsi baş vermişdir.

Qazax, qırğız (qıpçaq) özbək (qarluk) türk (oğuz)	Azərbaycan dili
yigid	igid
yıl	il
yılan	ilan
yıldırım	ildırım

Deməli, yül(maq) – qırmaq felinin ilk samiti düşmüş, Azərbaycan dilində müs-

təqilliyini itirərək yalnız ülgüc sözünün birinci hecasında qalmışdır. “Divan”da ülgüc anlamında olan yüligü sözü verilmişdir. Bu sözün ilk hecası yül/ül haqda yuxarıda danışıldı. Sözün 2-ci hissəsini təşkil edən (yüligü) –gü şəkilçisinə gəldikdə isə “Divan”da vaxtilə kifayət qədər məhsuldar olan bu şəkilçiyə 2 variantda rast gəlmək olar:

- gü, - güc şəklində işlənən bu şəkilçilər əsasən alət adını bildirən isimlərdir.

“Divan”da verilən nümunələrdən məlum olur ki, - gü şəkilçisi saitlə bitən sözlərə (köze-gü – masa, oxşagü – oyuncaq), güc şəkilçisi isə samitlə bitən feillərə artırılaraq alət adı bildirən yeni sözlərin yaranmasında iştirak edir:

Yoğur + güc – oxlov

Bur + güc – kürədəki çörəyi çevirmək üçün enli taxta parçası.

Tənggüc – sacayağı. Yeri gəlmişkən bu söz haqqında bir neçə kəlmə demək yerinə düşərdi: Sonu qovuşuq ng samiti ilə bitən (kənzəli nun) təng – tən (bərabər) sözü

müasir türk dilində ilk samiti cingilti şəsrək dēng (bērabēr) şēklində işlənir. Tēnggüc – ocağın üstündə nə işē bişirmēkdən ötrü bērabērliyi, tarazlığı yaratmaq, saxlamaq üçün işlādilēn alētdir.

Müasir Azərbaycan dilində güc şēkilçisi vasitēsilē düzēlēn başqa bir sözē rast gēlmēsēk dē bu şēkilçinin qeyri-mēhsuldar olan digēr bir variantına – gēc variantına rast gēlirik. Bu şēkilçi dē feillērē artırırlaraq alēt mēnası bildirēn isimlər düzēldir: sürt + gēc, süz + gēc, üz + gēc.

Bütün deyilēnlērdēn bu nēticiyē gēlmēk olar ki, ülgüc sözü tarixēn fildēn düzēlmış isim olmuş, lakin sözün kökü ilkin leksik mēnasını itirērēk bu gün sadē sözē çevrilmişdir. Bu işē dilin inkişaf qanunlarına uyğun olan tēbii bir haldır.

Dinc

İlk baxışda sadē görinēn bu söz dē din + c komponentlērindēn əmēlē gēlmışdir. Bu sözün izahı “Azərbaycan dilinin izahlı lüğēti”ndē belē verilir:

1. ...yalnız öz işi ilē mēşğul olan, sakit,
2. sülhsevēr, xeyirxah, sakit,
3. əmin-amanlıq, sülh və dinclik şəraitində keçēn.

Sözün kökü hesab etdiyimiz tin/din haqqında M. Kaşğarlı “Divan”ında yazır: “Oğuzlar birinē danışmamasını əmr etmək üçün “tinmē” deyirlēr.” Bu, mēnası tērs çevrilmiş sözdür. Əslində tinmē - susma, səssiz olma, danış mēnasını verir. Türklēr işē tin sözünü sus, səssiz ol, sakitlēş mēnasında işlādır və tinmē deyēndē susma danış deyirlēr. Oğuzlar bu sözdēn xatalı bir şēkildē istifadə edirlēr:

Türk dillērinin tēdqiqinē aid birinci və mufəssəl əsēr olan “Divani-Lüğētīt-Türk”dē M. Kaşğari 20 türk sistemli dildēn bəhs etməklē yanaşı əsas etibarilē oğuz-qıpçaq dili və uyğur dilini müqayisē edir. M. Kaşğarlının türk adlandırdığı “xaqaniyē dili” uyğur dilidir. (B. Çobanzadē)

Lüğētdē bu sözlē bağılı bir neçē nümünēyē rast gēlirik:

Tin – tin kişi (tēnbēl, sakit adam)

Tindi – yağmur tindi – yağış sakitlēşdi, kēsdi.

Tinēr- susar.

Aruq tindi – yorğun adam dincēldi.¹

Çox maraqlıdır ki, müasir türk dilində dē dinlēnmēk feili sakitlēşmēk, istirahēt etmək mēnasında işlādılır.

Din feilinē - c şēkilçisi artırmaqla yaranan dinc sözü tin/din kökündēn yarandığı göz qabağındadır.

Müasir Azərbaycan dilində qeyri-mēhsuldar şēkilçi olan – c feil köklērinē artırırlaraq hēm isim, hēm dē sifēt düzēldēn şēkilçidir və bu gün hēmin şēkilçi vasitēsilē yaranan aşağıdakı nümünēlērē göstērmēk olar:

Sevin –c, inan–c, qazan–c (isim). Qısqa–c (sifēt). Eyni zamanda bu gün sadē söz kimi götürülēn dinlē - qulaq as sözü dē din + lē komponentlērē vasitēsilē düzēlib.

Prof. S. Cəfərov “Müasir Azərbaycan dilinin leksikası” adlı əsərində yazır: “Azərbaycan dilində olan omonimlər bir neçē yolla əmēlē gəlir ki, bunlardan da biri çoxmēnalı sözlērin inkişaf edērēk müstəqil mēfhum ifadē edir.”

Lüğētdē dē bunun şahidi oluruq:

1. tin kişi – sakit adam. Tin burada sifētdir.
2. tindi. Bu söz burada feil kimi işlənib

Demēli, dinlē sözünün kökü tin/din sifēti olmuş və adlardan feil düzēldēn – la-lē şēkilçisi vasitēsilē sifētdēn feil düzēlmışdir. (iş-lē, göz-lē və s.)

Belēliklē, dinc və dinlē sözlēri eyni kökdēn (tin/din) yaranmış, tin sözünün ilk samiti cingiltili samitē çevrilmiş, dilin inkişaf prosesi nēticesində öz müstəqilliyini tamamilē itirērēk sadē söz kimi qəbul edilmişdir.

1. Divanda verilēn atalar sözündē dē tin dincēlmēk mēnasında işlənir: tay atıtsa at tinir, oğul eretse ata tinir. – Day böyüyēndē (at olanda) at dincəlir, oğul böyüyēndē ata dincəlir.

Söylədikləriylə əməl etdikləri bir-birinə uyğun gəlməyən bir adamın insanlara təsir edə bilməsi mümkün deyil. Ziya Paşa belə deyir: "Aynəsi işdir kişinin, lafa baxılmaz!"

Tərbiyəçi öyrəndiyi və başqalarına tövsiyə etdiyi gözəlliklərlə əvvəlcə öz həyatını bəzəyərək bu xüsusda canlı nümunə olmağa çalışmalıdır.

Tərbiyəçinin ətrafındakılara müsbət enerji yayması zəruridir. Heyvanlarda müşahidə etdiyimiz mənzərə belə bu xüsusda çox ibrətlidir. Toyuq öz cücələrini böyüdərkən onları qanadları altında himayə edir. İlan baxışları ilə balalarını böyüdür. Əqrəb də balasını belində daşıyır. Heyvanların halı belədirsə insan necə olmalıdır?

Güvən və etimadın olmadığı yerdə yüksək keyfiyyətli bir tərbiyə olmaz. Tərbiyəçi hər şeydən əvvəl ətrafdakılara sağlam xarakter sərgiləyə bilməlidir. Çünki insanlar sağlam xarakterli, vüqarlı, örnək şəxsiyyətlərə heyran olar və onların izi ilə gedərlər.

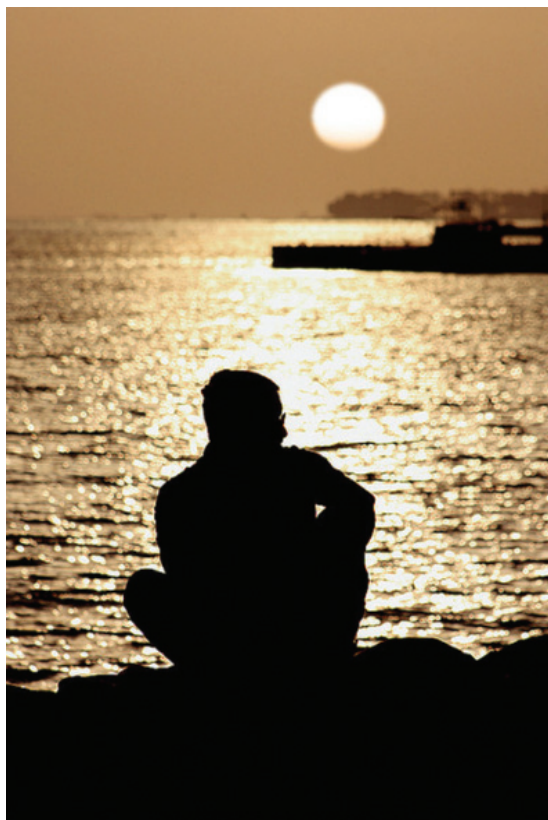
Kütlələr öndərlərə görə formalaşır. Əsri-səadət Həzrət Peyğəmbərin ruhani təlimiylə formalaşdı. Əshabi-Suffə bunun ən bariz misalıdır. Suffə tələbələrindən Abdullah bin Məsud nəbəvi tərbiyə altında çatdıqları halı ifadə mahiyyətində: "Biz boğazımızdan keçən loğmaların zikrini eşidirdik." – buyurmuşdur.

Müdrıklərdən öyüdlər

1. Tövbə qəlbin əməllərindəndir.
2. Qəlbin etiraz etdiyi halda dilinlə dua edən olma.
3. Əslində mömin, yəni iman edən qəlbdir.
4. Zahirini hökm (şəriətin qaydaları), daxilini də İzzət və Cəlal sahibi Allah ilə məşğul et.
5. Quran ilə əməl etmək səni Quranın səviyyəsinə yüksəldər. Sünnə ilə əməl etmək də səni Allah Rəsuluna (s.ə.s) yüksəldər.
6. Adi gözlə gördüyün dünyəvi gözəlliklərin sevgisi kiçik bir sevgidir, tam olan sevgi isə qəlb gözüylə görülən Allah sevgisidir.
7. Namazda da qafilliyimiz səbəbiylə yalan danışırıq, çünki dilimizdəki ayə və dualardan qəlbimizin xəbəri olmur.
8. Qəlbində minlərlə ilah olduğu halda dilinlə **“Lə iləhə illəllah- Allahdan başqa ilah yoxdur”** deməyə utanmırsanmı?
9. Qəflət ağacı cahillik suyu ilə böyüyür.
10. Fərasət və təfəkkür ağacı təfəkkürlə böyüyür.
11. Tövbə ağacı pis əməllərə peşmançılıqla böyüyür.
12. Məhəbbət, yəni Allah sevgisi ağacı Allahın qədrinə könül rızası ilə təslimiyyətlə böyüyür.
13. Daxildəki şirk xaricdəki şirkdən çox təhlükəlidir.
14. Şeytanlarınızı **“Lə iləhə illəllah Muhammədur-Rasulullah - Allahdan başqa ilah yoxdur Məhəmməd onun rəsuludur”** sözünün mücərrəd tələffüzü ilə deyil, onu deyişinizdəki ixlasla əzin.
15. Haram yemək qəlbi öldürər və günahları xəş göstərər. Halal yemək isə qəlbi canlandırır və günahın nə qədər qorxunc olduğunu üzə çıxarar.
16. Nəfsləriniz dünya qapısında, qəlbləriniz axirət qapısında, ruhunuz da Allahın qapısında olsun.
17. Mömin bildiyi ilə əməl edərsə, Allah ona bilmədiklərini öyrədir və onun qəlbini ixlas üzrə sabit edir.
18. Allah ilə mömin arasındakı pərdə: riya, ikiüzlülük, özünü bəyənməkdir.
19. Dünyalıq qarşılığında dinini satmaqla Allaha yox, insanlara qulluq etmiş olarsan.
20. Sən Allahı zikr et ki, Allah da səni zikr etsin.
21. Yazılmış vəsiyyəti yastığın altında olmadan yatmaq bir möminə yaraşmaz. Çünki yuxu kiçik ölümdür.

MÜLAHİZƏ

Dinin fərd və cəmiyyət həyatına yön verdiyi çağlarda istər xristian, istərsə də müsəlman dünyasında cinsi məsələlərlə əlaqəli mövzular XXI əsrdəki qədər gündəmdə olmamışdır. Cinsi xüsusiyyətlər və mövzular dəruni məhrəmiyyət anlayışı içində öyrənilmiş və nəsil-dən-nəslə bu şəkildə öyrədilmişdir.

Təxminən iki əsrdir ki, sənaye və texnologiyanın yüksək inkişafı insanlara lüks və rifah gətirməklə yanaşı, dini və mənəvi dəyərlərin insanlıq üzərindəki roluna kölgə salmaqdadır. Nəticədə insan həyatına, davranışlarına şəkil və istiqamət verən əxlaq prinsiplərinin yerini nəfsani ehtirasları kövrükləyən anlayışlar, verilişlər və yorumlar almağa başladı. Hətta Qərb dünyasında dini məfhumlarla cinsəlliyə aid məfhumların yer dəyişdirdiyini belə deyə bilərik. Belə cəmiyyətlərdə yaygınlıq və açıqlıq halını

alan cinsi mövzular müasir dünyanın hakim “mədəniyyəti” halına gətirilmək istənilir. Bu psixologiyanı ən geniş və sistemli şəkildə dilə gətirən Sigmund Freuddur (1856-1939). O, psixoanaliz adını verdiyi nəzəriyyələri çərçivəsində cinsəllik amilinə mərkəz bir yer vermişdir.

İnsana yaşamaq gücünü verən enerji qaynağının libido (cinsi duyğuların atəşlənməsi) olduğunu iləri sürən Freuda görə, insanın bütün fəaliyyət və davranışlarının hərəkət nöqtəsi cinsi duyğunun ödənməsi arzusudur. Kiçik bir çağanın reaksiya və davranışlarını belə cinsi faktorla izah edən Freud dini, əxlaqi və sosial “əngəlləmələr” səbəbiylə cinsi meyillərin kiçik yaşlardan etibarən təzyiq altında tutulması və tam olaraq ödənməməsinin nevrozlara səbəb olduğunu iddia etmişdir. Ona görə cinsi duyğu təzyiq altına alınmadan öz halına buraxılar və “təbii inkişafını” davam etdirərsə, bir çox ruhi narahatlıqlar (destrudo – insanın özünü məhv etməsi) ortadan qalxar¹.

Freudun bu məntiqinin mənbəyini öyrənmək istəyərkən onun tərcümeyi-halını anladan yazılar oxucuya ip ucu verməkdədir. Onun barəsində məlumat verən yazılar Freudun böhranlı bir həyat yaşadığını xəbər verir. Ağır kriz keçirdiyi vaxtlarda ona siqareti tərk etmək tövsiyə olunduqda, cavabı belə olmuşdur: “Siqareti tərk edib rahat olmaqdan, siqaret çəkərək narahat olmaq kefi çəkərək yaşamağa dəyər.” Beləcə o, müalicə olunmaq əvəzinə xətasında ısrar etmişdir.

İslam dinində cinsəl həyat sadəcə evlilik müəssisəsi daxilində ər və arvadın üzərində olan qarşılıqlı bir haqq və fitrətdən doğan vacib amil kimi qəbul edilmişdir.

İnsanın cinsəl həyatının ən bariz iki funksiyası vardır:

1. Nəslin davamı və artması.
2. Təbii duyğuların ilahi qanunlar çərçi-

vəsində təmin olunması və ailə mühitindən faydalanmaq.

İslam dini birincini əsas məqsəd götür-məklə yanaşı ikincini də rədd etmir. Ancaq o şərtlə ki, bu, Allah-Təalanın və Rəsulunun (s.ə.s) qoyduğu nizam çərçivəsində həyata keçirilməlidir.

Qərb dünyası və kapitalizm sistemi isə müasir dövrümüzdə cinsəl həyata demək olar ki, cinsi istismar, pul qazanmaq və əyləncə növü kimi baxır. Bunun belə olması isə onların vəhydən üz çevirmələri və bir sıra tutarsız ideologiya, fəlsəfə və nəzəriyyələrin təsirində qalmasından qaynaqlanır. Yeni model maşını və ya yeni şampunu reklam edərkən qadını soyundurub ekrana çıxartmaq qadına azadlıqdır?

Allah-Təala insana həyatı sevdirmiş, ya-samaq üçün ona lazımı qabiliyyət, hiss və təmayüllər əta etmişdir. İnsanların da digər məxluqat kimi artıb çoxalmağa ehtiyacı vardır. Bu isə evlənməyə namizəd şəxslər arasında nikah bağlandıqdan sonra meydana gəlir.

İnsanlar ailə qurub uşaq sahibi olsunlar deyərək şəhvet deyilən duyğu və cinsiyyət üzvləri ilə təchiz edilmişlər. Buna görə şəhvet duyğusunun təmin olunması məqsəd deyil, bir vasitədir. Yəni bu duyğunun fəlsəfəsi və məqsədi nəslin artmasıdır. İnsana bəxş edilmiş bu həyatın yeganə hədəfi Allaha layiqli qul olmaq və özündən sonra əməlisaleh övlad yetişdirməkdir, çünki insanlar və cinlər sadəcə Allaha qul olsunlar deyərək yaradılmışlar. (əz-Zariyat, 56)

Kişi ilə qadının bir-birinə duyduqları arzu və meyil bir faktıdır.

“Sizin üçün onlarla ünsiyyət edəsiniz deyərək, öz cinsinizdən zövcələr xəlq etməsi, aranızda (dostluq) sevgi və mərhəmət yaratması da Onun qüdrət əlamətlərindəndir. Həqiqətən, bunda (bu yaradılışda) düşünən bir qövmlər üçün ibrətlər vardır!”²²

“Dünyadan mənə qadınlar (evlənmək) və gözəl atır sevdirdi. Namaz da gözümlün nuru qılındı.”²³

İslam dini şəhvet duyğusunun ödənməsini sadəcə ailə qurmaq yoluyla caiz görmüş və buna təşviq etmişdir. Zinanı və ona ap-

“Sizin üçün onlarla ünsiyyət edəsiniz deyərək, öz cinsinizdən zövcələr xəlq etməsi, aranızda (dostluq) sevgi və mərhəmət yaratması da Onun qüdrət əlamətlərindəndir. Həqiqətən, bunda (bu yaradılışda) düşünən bir qövmlər üçün ibrətlər vardır!”

ran yolları, bununla yanaşı cinsi duyğunu tamamilə öldürmə təşəbbüsü olan ruhbanlığı da haram etmişdir.

İnsanın cinsiyyətini dəyişdirməsi də İslam nəzdində qeyri-məqbul bir təşəbbüsdür. Hz. Peyğəmbər (s.ə.s) Allaha daha çox ibadət etmək naminə də olsa, cinsiyyət orqanlarını sıradan çıxarmağı rədd etmişdir.

Ənəs bin Malikin (r.a) nəql etdiyi bir hədisdə belə deyilir: “Üç nəfər Hz. Peyğəmbərin evinə gəlib onun həyat yoldaşlarından Peyğəmbərin (s.ə.s) ibadəti barəsində soruşdu. Bu haqda onlara xəbər verildikdə onlar öz ibadətlərinin az olduğunu güman edib belə dedilər: Biz hara, Peyğəmbər (s.ə.s) hara?! Allah-Təala onun keçmiş və gələcək günahlarını bağışlamışdır. Onlardan biri dedi: Mən daim gecələri ibadət edəcəyəm. O biri dedi: Mən ömrüm boyu oruc tutacağam, (gündüzlər) yemək yeməyəcəm. Üçüncüsü də: Mən qadınlardan uzaq duracağam və heç evlənməyəcəyəm, -dedi.

Hz. Peyğəmbər (s.ə.s) bunları eşitdikdə belə buyurdu: *“Bunları dilinizə gətirən sizsiniz?! Allaha and olsun ki, Allahdan ən çox qorxanınız və Ona qarşı ən təqvalı olanınız mənəm. Ancaq mən oruc da tuturam, yemək də yeyirəm. Gecələri həm namaz qılır, həm də yatıram. Evlənib ailə də qururam. Kim mənim həyat tərzimdən üz döndərərsə, mən-dən deyil.”²⁴*

1. Ətraflı məlumat üçün bax: Diyanət İslam Ansiklopedisi, c.VIII, s. 21-24.

2. Rum, 30/21.

3. Nəsai, İsratün-Nisa, 1.

4. Buxari, Nikah, 1, (4776).

CADU VƏ SEHR BARƏDƏ

1. Hz. Peyğəmbərin rəsm çəkmək (xüsusilə canlıların) və heykəltəraşlığın qadağan edilməsi ilə bağlı müxtəlif hədisləri vardır. Zəmanəmizdə rəssamlıq və heykəltəraşlıqla məşğul olanlar (təhsilini alanlar) var və nəticə etibarilə bu, bir sənət olduğuna görə İslamın buna baxışını öyrənmək istərdim.

Həz. Peyğəmbər dövründə bu mövzularda bir sıra qadağaların qoyulması, təzəcə büt-pərəstlikdən qurtulmuş insanların tövhid əqidəsini qorumaq və möhkəmləndirmək məqsədini daşıyırdı. Həmin dövrdə insanlar ümumiyyətlə bütlərin rəsmlərini çəkir və ya onların heykəllərini düzəldirdilər. Düzəltdirənlər də tapınmaq üçün sifariş verirdilər. Ona görə də rəsm çəkmək haqqında fətva verərkən, ilk əvvəl rəsmi çəkilən əşyanın sitayiş edilən bir şey olub-olmadığına diqqət edilməlidir. Odur ki, sitayiş edilən, müqəddəsləşdirilən şəxs və əşyaların rəsmlərini çəkmək və ya heykəllərini düzəltmək caiz deyildir. Bundan əlavə əgər çəkilən rəsm və ya düzəldilən heykəl qeyri-əxlaqi və biədab şeylər olarsa, bunlar da caiz deyildir. Nəticə etibarilə, şirk (büt kimi), küfr simvolu olan və digər qeyri-əxlaqi rəsmlər və ya heykəllər düzəltmək qətiyyətlə qadağandır.

2. Cadu və sehr barədə məlumat almaq istərdim. Məsələn, cadu ilə ər-arvadın arasını vurmaq mümkündürmü? Ümumiyyətlə bu kimi şeylər insanlara zərər verə bilərmi?

Qurani-Kərimdə belə buyrulur: “(Yəhudilər) Süleymanın səltənətinə (şahlığına) dair şeytanların oxuduqlarına (sehir kitablarına) uydular. Süleyman (bu kitablara uymadığı üçün) kafir olmadı, lakin şeytanlar (bildikləri) sehri və Babildə Harut və Marut adlı iki mələyə nazil olanları xalqa öyrədərək kafir oldular. Halbuki (o iki mələk): “Biz (Allah tərəfindən göndərilmiş) imtahanıq (sınağıq), sən gəl kafir olma!” – deməmiş heç kəsə sehir öyrətmirdilər. (Bununla belə yəhudilər) yenə də ər-arvad arasına nifaq salan işləri onlardan öyrənirdilər...” (əl-Bəqərə, 102). Ayədə Harut və Marut haqqında təfəsilatlı məlumat verilməmişdir. Tarix və təfsir kitablarında təfəsilatlı məlumatlar ehtiva edən rəvayətləri isə əksər alimlər uydurma hesab etmişlər. Yuxarıda qeyd edilən ayədəki mütəvətir qiraət “**mələkeyn**” (iki mələk) olmaqla yanaşı, İbn Abbas və digər bəzi alimlər bu kəlməni “**məlikeyn**” (iki kral) şəklində oxuyaraq Harut və Marutun insan olduqlarını söyləmişlər. Bəzi alimlər də iki şeytan və ya cin qəbiləsi olduğu fikrini irəli sürmüşlər. Təfsirçilərin əksəriyyəti Harut və Maruta nazil edilənin sehr (cadu) olduğunu söyləmişlər. Lakin bəzi təfsirçilər bu ayədəki “**...nazil olanları...**” kimi tərcümə edilən “**...və mə unzilə...**” ayəsindəki “**mə**” kəlməsini inkar ədatı kimi qəbul edərək həmin ayəni “**...Harut və Marut adlı iki mələyə nazil edilmədi...**” kimi başa düşmüşlər. Belə olan təqdirdə ayədəki iki mələkdən məqsəd “Cəbrail və Mikail” olduğu fikri irəli

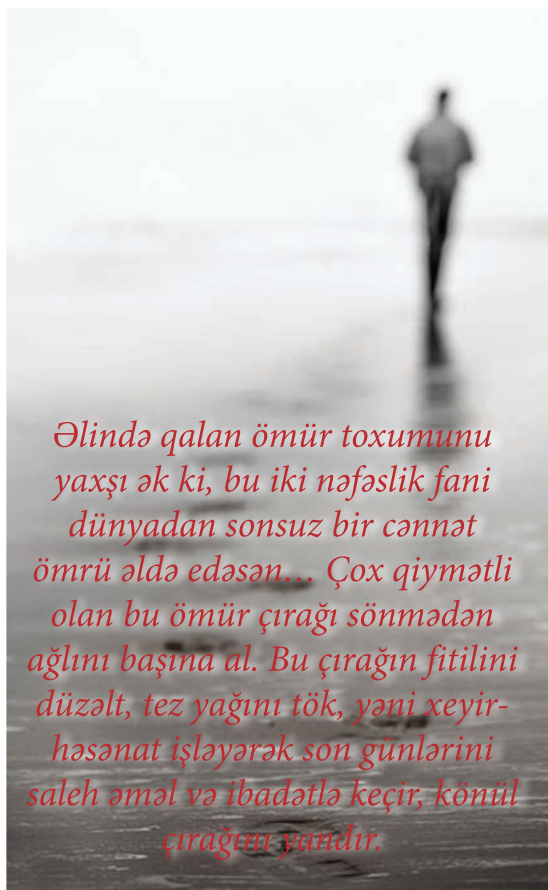

sürülür. Çünki yəhudi sehirbazlar Allahın Süleymana sehri Cəbrail və Mikail vasitəsilə nazil etdiyinə inanırdılar. Məhz bu ayədə Allah-Təala bunu təkzib etmiş və Cəbrail və Mikailin əsla sehir endirmədiyini bildirmişdir. Bəzi alimlərə görə də buradakı Harut və Marut insan adlarıdır. Beləliklə də yəhudilərin iddiaları rədd edilmişdir (Təbəri Təfsiri). Soruşulan sual baxımından vurğulamaq lazımdır ki, ayədə Harut və Marutun öyrətdikləri şeyin “sehir (cadu)” olduğu ifadə edilməmişdir. Bunun əksinə insan və cin şeytanlarının insanlara sehir öyrətdiklərini, bir də o iki mələyə bildiriləni öyrətdikləri qeyd olunur. Buradan da məlum olur ki, Allahın bildirdiyi bilgi sehir deyil, başqa bir bilgidir. Həmin bu bilgini və sehri ər-arvadın arasını pozmaq üçün istifadə edənlər pis niyyətli insanlardır. Həmçinin ər-arvadın arasını pozan da cadu deyil, cadugərlərdir, onların təlqinləridir və cəhdləridir. Yəni Quran “cadu ər-arvad arasını pozar” da deməmişdir. Bundan əlavə ayədə qeyd edilən **“...onlar Allahın izni olmadan heç kəsə zərər verə bilməzlər...”** ifadəsini “Allah izin verərsə sehir (cadu) zərər verər” kimi anlamaq da düzgün deyildir. Ona görə də onlar istədikləri üçün insanlara təsir etməz, yalnız Allah istəyərsə (istəsəydi, yəni belə bir qanun qoysaydı) zərər verərdi. Deməli Allah buna izin verməmişdir və heç kimə zərər verə bilməz kimi anlamaq daha düzgündür. Lakin bu ayədən başqa Fələq və Nas surələrinin təfsirində və müxtəlif hədis kitablarının (məsələn Buxarinin) Tibb və Yaradılış bölmələrində rəvayət edilən bir hədisə görə yəhudilər Hz. Peyğəmbərə cadu etmişlər və o da bundan təsirlənmişdir. Sözü gedən hədis qarşısında müsəlman alimlərin müxtəlif fikirləri vardır. Belə ki, Mötəzilə alimləri Peyğəmbərin cadudan təsirlənməsinin peyğəmbərlik və vəhy baxımından şübhəyə səbəb olacağı üçün bu hədisin səhih olmadığını söyləmişlər və ayədə də bunun ziddi qeyd olunur (İsra, 47). Digər alimlər isə hədisin səhih olduğunu, lakin cadunun təsirinin baş ağrısı kimi peyğəmbərliyə zərər verməyən ölçüdə bir təsir göstərdiyini və qarşısının alındığını irəli sürmüşlər. Ancaq hədisin bəzi rəvayətlərində “bir işi etmədiyi halda etmiş kimi gəldiyi, xəyal etdiyi” ifadəsini nəzərə alsaq, cadunun həqiqi və fiziki təsiri olmadığını, xəyali olduğu fikri ortaya çıxır. Bundan əlavə elm (dəqiq bilgi) və etiqadi mövzularda mütəvətit olmayan hədislər etibarlı olmadığına görə, bu hədisi də etiqad mövzusunda qəti bir dəlil kimi istifadə etmək düzgün deyildir. Belə olan təqdirdə cadunun təsiri mövzusunda vəhylə bildirilən açıq bir dəlil yoxdur.

3. Müxtəlif cihazlarla bir düyməyə basmaqla kəsilən heyvan ətlərini (məsələn toyuq kimi) yemək olarmı, ümumiyyətlə burada hansı şərtlərə riayət olunmalıdır?

Müxtəlif cihazlarla bir düyməyə basaraq yüzlərlə toyuğun kəsilməsini ov edərkən bir atışla birdən çox quşu vurmaqla müqayisə etmək mümkündür və caizdir. Lakin düyməyə basan, yəni həmin cihazı işlədən müsəlman və ya əhli-kitab olmalıdır və bunu Allahın adı ilə etməlidir. Bundan əlavə toyuqlar kəsildikdən sonra qısa bir müddətlik 50-55 dərəcə isti suya salınır, bundan sonra tükləri yonulur. Həmin su toyuqlar içinə salındıqda, qan və digər nəcislərlə kirlənir və toyuğun dərisini də kirlədir, lakin dərinin içinə nüfuz etmir. Ona görə də nəcisi təmizlənmiş içalat necə təmiz olursa, burada da yonulmuş toyuqların sadəcə olaraq yuyulması ilə kifayətlənir və təmizlənmiş olur.

ÖZÜNƏ GƏL, EY YOLÇU!

Dünya həyatı gəlib keçicidir. Ömür sürətlə tükənir. İnsan yaşadığı hər anı fürsət bilərək gözəl əməllərlə ömrünü bəzəmədən yaşarsa, böyük bir ömrü boşuna tükətməmiş sayılar. Mövlana həzrətləri belə buyurur:

“Özünə gəl, ey yolçu! Axşam oldu, ömür günəşi batmaq üzrədir... Güc-qüvvətin var-kən bu iki günlük ömründə comərd ol, saleh əməllər işlə!..

Əlində qalan ömür toxumunu yaxşı ək ki, bu iki nəfəslik fani dünyadan sonsuz bir cənnət ömrü əldə edəsən... Çox qiymətli olan bu ömür çırağı sönmədən aqlını başına al. Bu çırağın fitilini düzəlt, tez yağını tök, yəni xeyir-həsənət işləyərək son günlərini saleh əməl və ibadətlə keçir, könül çırağını yandır.

Aqlını başına al və bu işi sabaha qoyma.

Neçə sabahlar gəlib keçdi. Tez tövbə və istiğfarla işə başla ki, əkin mövsümü keçməsin.

Nəsihətimə qulaq as! Nəfs güclü bir buxovdur. Yaxşı əməllər işləməyə əngəl olar. Haqq yolunda sənə mane olar. Yenilənmək, özünü təmir etmək istəyirsənsə, köhnəni çıxar at, bədənə aid istəklərdən vaz keç; ruhani zövqlərin, mənəvi həyəcanın və ləzzətlərin ardınca düş!”

Allah-Təala insanı sadəcə özünə qul olmaq üçün yaratmışdır. İmanın kamilliyi insanın yalnız Allaha qul olub fanilərin və mənfəətlərinin köləsi olmamasıdır.

Məhəmməd İqbal nəfsinin və fanilərin bütperəsti olanları

“*Mən heç bir köpəyin başqa bir köpəyin önündə əyilib səcdə etdiyini görmədim*” sözləriylə öz hallarını düşünməyə dəvət edir.

Allah-Təala göydə və yerdə nə varsa hamısını özünə qulluq edəcək insanların xidmətinə vermişdir. (Bax. əl-Casiyə, 13) Bu qulluğu da eşq, şövq və vəcd içində yaşaya bilmələri üçün onlara təfəkkür, hissiyyat, məhəbbət kimi qəlbi keyfiyyətlər lütf etmişdir.

Həyatın qayəsi gözəl bir qul olaraq yaşamaq və eyni hal üzrə can verə bilməkdir. Bir ərəb şairi bunu necə də gözəl ifadə edir:

Səni anan doğurub atdığı gün dünyaya, Ağlayırdın, bütün aləm gülürdü bir yanda.

İndi elə bir ömür sür ki, ölərkən güləsən; Çağlasın göz yaşı halında cahan arxanda...

Məhz belə bir ömür sürmək, dünya və axirət həyatını abadlaşdıracaq işlər görmək hər birimizin əsas hədəfi olmalı, özümüzdən sonra gələcəklərə yaxşı nümunə olmağı hədəfləməliyik. Yalnız bu zaman insanlıq heysiyyətimizi qorumuş olacaq, bizdə tələb olunduğu kimi qulluq sərgiləyəcəyik.

GƏNC SƏHABƏLƏR

Gənc səhabələr...
İnancı uğrunda hər fədakarlığa qatlanan,
Öndər Peyğəmbərə aşıq,
İzdihamları arxasından aparan lider,
Məhəmməd nurunun ətrafında parlayan gənc ulduzlar...
Bizə örnək olacaq gənclərdən nümunələr...
Məkkə və Mədinə dövründə yaşamış yetmiş kişi və qadının nümunəvi əhvalatları.
Duyğulu və mənalı, sadə və axıcı bir üslubda yazılan bu əsər, gənc səhabələrin diqqət çəkən xüsusiyyətlərini Peyğəmbərimiz və gənclik adına bizlərə təqdim edir.
Kitab geniş oxucu kütləsi üçün nəzərdə tutulmuşdur.

İPƏKYOLU NƏŞRİYYATI

ISBN: 978 9952 449 68 6

Bakı ş, Cəfərov qardaşları 16.

Tel: (012) 492-32-23

GÜLÜN GÜLÜ FATİMEYİ ZƏHRA

Bu kitab oxucuların geniş marağına səbəb olduğu üçün genişləndirilərək ikinci dəfə nəşr edilmişdir.
Bu əsər Haqq tərəfindən ən yüksək əxlaq sahibi və ələmlərə rəhmət olaraq göndərilən "İki cahən Seyidi"nin qızından bəhs edir. "Əsil-nəcəbət, şərəf və soy baxımından kim Fatimeyi-Zəhra kimi ola bilər? Onu Allahın özü üstün və şərəfli qılmışdır. Çünki ərəblərin və ərəb olmayanların ən xeyirlisinin qızıdır." Həzrət Peyğəmbər: "Fatimə vücudumun bir parçasıdır, onu qəzəbləndirən məni də qəzəbləndirmiş olar." – buyurmuşdur. (Buxari)
Kitab geniş oxucu kütləsi üçün nəzərdə tutulmuşdur.

İPƏKYOLU NƏŞRİYYATI

ISBN: 978 9952 449 68 6

Bakı ş, Cəfərov qardaşları 16.

Tel: (012) 492-32-23

300 SUALDA TƏSƏVVÜFİ HƏYAT

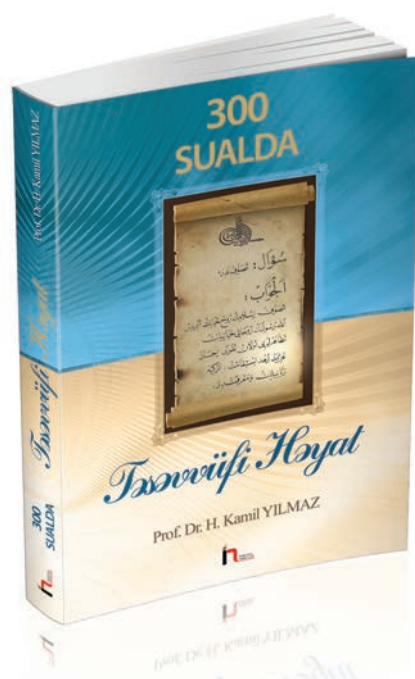
Təsəvvüf- İslami həyatı ruhani və rəbbani bir şəkildə yaşama yolu, nəfsi təmizləyərək yaxşıqlara nail olmaq sənətidir. Təsəvvüf ad baxımından olmasa da əhatə etdiyi mövzu və məfhumlar baxımından Quran-da mövcud olan bir elm, Allah Rəsulunun siyasi, elmi və mənəvi olaraq təmsil etdiyi üç yoldan sonuncusuna elm olaraq verilmiş bir addır. Buna görə də ruhani və təsəvvüfi həyat tərzini hər dövrdə maraq doğurmuşdur. Əlinizdəki bu əsər təsəvvüfi həyata dair 300 sual və onların cavablarından ibarətdir. Müasir insanın təsəvvüfi mövzulardakı suallarla maraqlanması bu sahənin bu gün də aktual olduğunu göstərməkdədir. Kitab geniş oxucu kütləsi üçün nəzərdə tutulmuşdur.

İPƏKYOLU NƏŞRİYYATI

ISBN: 978 9952 449 68 6

Bakı ş, Cəfərov qardaşları 16.

Tel: (012) 492-32-23

Dünyaya gəlişi və dünyadan gedışı öz ixtiyarında olmayan insan çox zaman gəldiyi kimi gedəcəyini də bildiyi halda nədənsə gəldiyinin fərqi nə varmadan özünün ağasıymış kimi yaşamına davam edir. Öz ömür yolunda belinə nələr yüklədiyini, niyə yüklədiyini anlamadan rahat-rahat yaşayır. Olanlarsa olur və keçir bizə görə. Əslində isə hər bir insanın çiyindəki yük, sahib olduğu və bir gün önündə açılacağı ömür kitabına yazılır. Həm də sadəcə olaraq yazılmır. Baş rolu ifa etdiyimiz bir həyat filminə çəkildiyimizi düşünsək və özümüzə, niyə-yetimizə, əməllərimizə baxmalı olsaq, nələr dəyişərdi, görəsən?

Əlimizdən salıb sındırdığımız stəkanı ehtiyatsızlığımız üzündən sındırdığımızı anlaya bilsəydik, əslində çox şey dəyişərdi. Təki bütün sındırdığımız məhz stəkan olaydı. Sındırılan stəkanı bərpa etmək olursa da, yenisini almaq olur, sındırılan qəlbi isə...

Yay vaxtı idi. Kəndə Xumar xalagilə qo-

naq getmişdik. Xumar xalanın övladları ailələri ilə birlikdə ata ocağına yığılmışdılar. Hamı evin yan tərəfində düzəldilmiş hündür çardaqda yemək süfrəsi ətrafında əyləşmişdi. Bu, əsnada çəpərin o tayından Xumar xalanı səsləyən kövrək qadın səsi eşidildi. Bu Xumar xalanın ehtiyac içində yaşayan çəpər qonşusu idi. Həyat yoldaşı rəhmətə getdiyindən gənc yaşından dul qalan qadın övladlarını həyatında əkib-becərdiyi meyvə-tərəvəzi satmaqla dolandırırdı. Xumar xala pilləkənləri asta-asta enib çəpər qonşusuna yaxınlaşdı. Qadın utancından boynubükük halda "Varsa mənə üç yumurta ver, uşaqlar acdır, evdə yeməyə heç nə yoxdur" dedi. Xumar xala heç düşünmədən "Yumurta azdır, heç özümüzə çatmayacaq, oğlum, qızım uşaqları ilə bizdədirlər, hələ Bakıdan da qonaqlarım var" deyib deyinə-deyinə çardağa tərəf yan aldı. Qadının ehtiyac içində olduğunu hiss etdiyimdən tez Xumar xalanın qabağına yüyürərək "Xumar xala, Allah xatirinə varsa ona üç yumurta ver, qapıya

*Artan yaşı ilə günbəgün ömrünü
qısaldan Xumar xala dünyanı
tutub getməyəcəyini “bildiyi” halda
qonşunun qonşu üzərindəki haqqını
bilsə Mübarək Peyğəmbərimizin
“Yarım xurma ilə də olsa sədəqə
verərək atəşdən qorunun”
xəbərdarlığını dərk etsəydi yəqin ki,
qonşusu ac ikən tox yata bilməzdi.*

gəlib, əliboş qaytarma” deyib təkid etdimsə də Xumar xala “Həmişə vermişəm, utanmır, yekə arvaddır” deyərək dodaqaltı söylənməyə başladı.

Mən məyus halda çardağa qayıtdım. Başımız söhbətə elə qarışmışdı ki, bizimlə birlikdə süfrə arxasında olan beş yaşlı oğlumun nə vaxt yanımızdan durub həyətdə düşdüyündən xəbərimiz olmamışdı. Bir də onu eşitdik ki, həyətdə hay-həşir qopdu.

Xumar xalanın həyətinə, onların yaşadığı evdən başqa kiçik bir əl damı da var idi. Xumar xala həmin gün damdakı gül dibçəklərini həyətdə düzmüşdü. Oğlum hamıdan xəbərsiz əl damına girərək damdakı üç ləyən yumurtanı bir-bir sındıraraq içini gül dibçəklərinin dibinə, qabıqlarını isə yerə atmışdı. Üç yumurta verməyə əli gəlməyən Xumar xala ağlaya-ağlaya sındırılan yumurtalarını seyr edirdi...

Artan yaşı ilə günbəgün ömrünü qısaldan Xumar xala dünyanı tutub getməyəcəyini “bildiyi” halda qonşunun qonşu üzərindəki haqqını bilsə Mübarək Peyğəmbərimizin “Yarım xurma ilə də olsa sədəqə verərək atəşdən qorunun” xəbərdarlığını dərk etsəydi yəqin ki, qonşusu ac ikən tox yata bilməzdi.

Görünür, qonşu qadının möhtac olduğu üç yumurtanın haqqı Xumar xalanın üç ləyən yumurtasından alındı. Sındırılan yumurtaların yerini zamanla yeniləri tutdu, sındırılan qəlbin isə...

YAXŞI OLAQ, ADƏM OĞLU!

Harınlar dünyanı talar,
Haqq sahibi haqqın alar.
Dünyada yaxşılıq qalar
Yaxşı olaq, Adəm oğlu!

Adın Adəm özün gözəl.
Sonluq heçdir axır əzəl
Dünyanı yaxşılıq bəzər
Yaxşı olaq, Adəm oğlu!

Əgər kəsiriksə çörək
Gəlin onun qədrin bilək
Haqqı-sayı itirməyək
Yaxşı olaq, Adəm oğlu!

Hər şey gedər, hər şey solar.
Yaxşı xatirələr qalar
İnsan ondan ləzzət alar.
Yaxşı olaq, Adəm oğlu!

Qovğaları böyütməyək,
Zülmətlərdə biz itməyək
Hörmətləri əskiltməyək
Yaxşı olaq, Adəm oğlu!

Gülqardaşı qınamayın,
Eşidin onun harayın.
Yaxşı-yaman tapar tayın
Yaxşı olaq, Adəm oğlu!
Gülqardaş Bəydemirli

HƏR QOYUN

Harun ər-Rəşid tez-tez özünə
xəbərdarlıq edən Bəhlul Danəndəyə:

- Sən öz işinə bax, -deyərmiş. Hər
qoyun öz ayağından asılar.

Bir gün sarayı üfunət iyi
bürümüşdü. Hamını narahat edən bu
qoxunun hardan gəldiyini axtardılar,
üst mərtəbədəki bir otaqda ayağından
asılmış bir qoyun gördülər. Təbii ki,
bu işi edəni də tapmışdılar:
Bəhlul.

Xəlifə onu yanına
çağıraraq sorğu-suala
tutmağa başlayır.
Bəhlul bu cavabı
verir:

- Gördüyünüz kimi
hər qoyun öz ayağından
asılar, ey xəlifə! -deyir.
Lakin ətrafa pis qoxu yaydığı üçün
hamını narahat edər.

UŞAQLIQDAN BİR YARPAQ

Uşaqılıqda Üzeyir bəy qardaşları ilə
Natəvanın həyatından alma-armud yığib
qoyunlarını, ciblərini doldurduqları zaman
yaxın adamları ilə bağa gəzməyə çıxan
Xurşidbanu ilə üzbəüz gəlirlər. Qardaşlar
hamısı qaçır, tək Üzeyirdən başqa. O, baş
əyib Xan qızına salam vermək istəyəndə
papağı başından yerə düşür, onun altında
gizlətdiyi alma-armudlar da dağılır.

Natəvan gülə-gülə ondan soruşur:

- Yoldaşların qaçdı, bəs sən niyə
qaçmadın?

Üzeyir:

- Onlar sizdən qorxub qaçdılar, -deyir.
- Bəs sən qorxmadın?
- Xeyr.

Üzeyirin cəsarətli
olması və sərrast
cavabları bəyimin
xoşuna gəldiyi üçün
- Bu uşağın gələcəyi
parlaqdır. - deyir.

İSMAYIL ŞIXLI YAZIR:

Aşıqlar Birliyinin binası ilə Yazıçılar İttifaqı yanaşıdır.
Arada bircə divar var. Bir gün Hüseyn mənə zəng vurdu:

- A qoca, görürəm yorulubsan, özün də xəstə-təhərsən,
sənə kömək eləmək istəyirəm.

- Nə cür kömək edəcəksən? -dedim.

- Qərara almışam ki, aradakı divarı açım. Yazıçılar İttifaqını
qatım Aşıqlar Birliyinə. İkisinə də özüm rəhbərlik edim.

- Lap ağıllı fikirdir, mənim də canım qurtarar, -dedim.

Razılaşdıq. Ertəsi gün təzədən zəng vurdu:

- A qoca, bütün gecəni yatmamışam. Fikrimi dəyişdim.

- Niyə?

- Mənim dörd yüz əlli dəlim var, sən də üç yüz əlli.

Bunları birləşdirsək, bu qədər dəlinin öhdəsindən necə gələ
bilərəm.

ŞEYX ƏL-ƏQTA

Dağlarda yaşayan bir dərviş vardı. Dostu və yoldaşı tənhalıq idi. Dağlarda bitən meyvələrdən yeyərək həyatına davam edirdi. Bir gün:

“- Ya Rəbb! Sənə əhdim olsun! Ağaclardan meyvə qoparmayacağam, ancaq yerə düşənləri toplayıb yeyəcəyəm” - demişdi.

Əhdinə, verdiyi sözə bir müddət davam etdi. Sonra küləyin heç əsmədiyi günlər gəldi. Dərviş tam beş gün səbir etdi. Meyvə ağacını silkələmədi. Aclığı get-gedə şiddətlənirdi. Ağacın bir budağında bir neçə meyvə gördü. Özünü saxlamağa çalışdı. Bu arada külək o budağı əydi. Dərvişin nəfsi qalib gəldi. Aclıq onu verdiyi sözə vəfasız çıxardı. Əhdini unutdu, budaqdakı armudu qoparıb yedi.

O əsnada iyirmiyə yaxın quldur soyduqları var-dövləti öz aralarında bölüşdürmək üçün yaxınlıqda dayandılar. Bir nəfər də əsgərlərə quldurların yerini xəbər vermişdi. Əsgərlər gəlib oradakıları tutdular. Dərviş tanımadıqları üçün oğrularla birlikdə onu da tutdular. Əsgərlərin böyüyü soyğunçu oğruları görüb qəzəbləndi. Cəllada belə əmr etdi:

“- Hamısının əl-ayağını çarpaz kəsin!”

Cəllad əmri alar-almaz oğruların əl-ayağını kəsməyə başladı. Növbə dərvişə çatdıqda əvvəlcə əlini kəsdilər. Dərviş qəlbində belə dua etdi:

“- İlahi! Əlim bir günah işlədi, ayağımın günahı nədir?”

Cəllad ayağını kəsmək istəyərkən yüksək rütbəli atlı bir komandan gəlib imdada yetişdi. Cəllada:

“- Özünə gəl, ey adam!” dedi, “bu filan şeyxdir. Niyə onun əlini kəsdin?”

Cəllad üst-başını cırmağa, dizinə döyməyə başladı. Tez qaçıb əmri verənə vəziyyəti xəbər verdi. O da ayaqyalın şeyxin hüzuruna gəlib üzr istəməyə, yalvarmağa başladı:

“- Allah şahiddir ki, tanıyı bilmədim. Məni bağışla.”

Şeyx belə cavab verdi:

“- Mən bunun səbəbini bilirəm, günahımı anlayıram. Mən Ona verdiyim yəminə (anda) hörmətsizlik etdim. O da mənim yəminimi (sağ əlimi) kəsdirdi. Sənə haqqımı halal etdim, sən bilmədən etdin.”

O zamandan sonra o şeyxin adı “Şeyxi-Aqta” qaldı, yəni “Əli Kəsik Şeyx”.

“XOCALI SOYQIRIMI-QAN RƏNGİNDƏ AĞ GECƏ”

Fevral ayının 22-də Gəncliyə Yardım Fondunun konfrans zalında Gəncliyə Yardım Fondu, Qaçqın və Məcburi Köçkün Gənclər Təşkilatı və 149 sayılı Ağdam köçkün orta məktəbinin birgə təşkilatçılığı ilə “Xocalı soyqırımı-Qan rəngində ağ gecə” adlı ədəbi-bədii tədbir keçirilmişdir.

Tədbir şəhidlərin ruhunun 1 dəqiqəlik sükutla yad edilməsilə açıq elan edildi. Giriş nitqi ilə çıxış edən

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Qeyri-Hökumət Təşkilatlarına Dövlət Dəstəyi Şurasının üzvü, Qaçqın və Məcburi Köçkün Gənclər Təşkilatının sədri Vüqar Qədirov Xocalı soyqırımının Azərbaycan Xalqının tarixində silinməz izlər buraxdığını, 20-ci əsrin sonlarında ermənilər tərəfindən törədilən bu qətləmin heç bir insanlığa sığmayan bəşəri bir cinayət olduğunu bildirdi.

Sonra çıxış edən Gəncliyə Yardım Fondunun Vitse- Prezidenti Salman Əliyev Xocalı soyqırımının tarixi bir cinayət olduğunu, bir şəhərin yer üzündən silinməsində, uşaqların, qocaların, qadınların məhv edilməsində, əsir və girovlara verilən ağır işgəncələrdə ermənilərlə bərabər insanlığa qarşı yönəlmiş bu cinayətə göz yuman dövlətlərin və beynəlxalq təşkilatların da az günahı olmadığını bildirdi.

Tədbirin təşkilatçılarından biri 149 sayılı Ağdam köçkün tam orta məktəbinin direktoru Arzu Möhsüмова tarixə düzgün yanaşmanın zəruri olduğunu qeyd etdi. O, çıxışında böyüməkdə olan gənc nəslin təlim-təربiyəsində hərbi-vətənpərvərlik təbliğatına xüsusi önəm verildiyini və şagirdlərə Ermənistanın Azərbaycana qarşı törətdiyi cinayətlərin və işğalının əsas mahiyyətinin düzgün çatdırılmasının zəruri olduğunu bildirdi.

Arzu Möhsüмова Heydər Əliyev Fondunun Prezidenti, YUNESKO-nun və İSESCO-nun xoşməramlı səfiri, millət vəkili Mehriban Əliyevanın rəhbərliyi və Leyla xanım Əliyevanın təşəbbüsü ilə “Xocalıya ədalət” kampaniyası çərçivəsində aparılan işlərin erməni diasporuna sarsıdıcı zərbə vurduğunu, ermənilərin iç üzünün dünya ictimaiyyəti qarşısında açıqlaraq ifşa olunduğunu bildirdi.

Qonaqların çıxışlarından sonra məktəblilər ədəbi-bədii kompozisiya ilə çıxış etdilər.

MÜHARİBƏ UŞAQLARIN GÖZÜ İLƏ

25 fevral 2011-ci il tarixdə Bakı Şəhər Gənclər və İdman Baş İdarəsi və Azərbaycan Respublikası Gəncliyə Yardım Fondunun təşkilatçılığı ilə Xocalı Soyqırımının 19-cu il-dönümünə həsr olunmuş “Müharibə uşaqların gözü ilə” mövzusunda keçirilən inşa yazı müsabiqəsinin mükafatlandırma mərasimi keçirilmişdir.

Tədbirdə Xocalı faciəsini əks etdirən foto sərgi təşkil edilmişdir, Xocalı faciəsini dünya ictimaiyyətinə tanımaq üçün beynəlxalq təşkilatların e-mail ünvanlarına Xocalı faciəsini əks etdirən tam məlumatlar göndərilmiş, Xocalı faciəsini əks etdirən video-rolik təqdim edilmiş, “Müharibə uşaqların gözü ilə” mövzusunda keçirilən inşa yazı müsabiqəsinin qalibləri mükafatlandırılmış, dövlət və qeyri-hökumət təşkilatlarının nümayəndələri çıxış etmişdir.

O cümlədən, tədbirdə Bakı Şəhər Gənclər və İdman Baş İdarəsinin rəisi Rəqif Abbasov, Azərbaycan Respublikası Gəncliyə Yardım Fondunun vitse-prezidenti Səliman Əliyev, Bakı Şəhər İcra Hakimiyyətinin başçısının müavini Fədunə Hüseynova, Azərbaycan Respublikası Prezident Administrasiyasının məsul işçisi Rəsim Mirzəyev, Gənclər və İdman Nazirliyinin sektor müdiri Əli Məmmədov və Azərbaycan Gənc Alim, Aspirant və Magistirlər Cəmiyyətinin sədri İlqar Orucov çıxış edərək gənc nəslin milli vətənpərvərlik ruhda yetişmələrinin zəruriliyindən bəhs etdilər.

“Müharibə uşaqların gözü ilə” mövzusunda keçirilən inşa yazı müsabiqəsinin qalibləri Bakı Şəhər Gənclər və İdman Baş İdarəsi və Gəncliyə Yardım Fondu tərəfindən müvafiq dərəcəli diplomlarla və pul mükafatları ilə təltif olundular.

Mükafat fondu: I, II, III yer və yeddi fərqlənən iştirakçıya müxtəlif məbləğlərdə mükafatlar verdi.

I yer – Abdullayeva Aydan - Suraxanı rayon 282 saylı orta ümumtəhsil məktəbinin VIII sinif şagirdi,

II yer – Musazadə Aysel – Yasamal rayon 286 saylı orta ümumtəhsil məktəbinin IX sinif şagirdi,

III yer – Əliyeva Türkan – Nərimanov rayon 193 saylı orta ümumtəhsil məktəbinin X sinif şagirdi

tuwa®

MANTO
TUNİK
KOSTYUM
YUBKA
ŞALVAR

HİCABLI QADIN
GEYİMLƏRİNDƏ
BOL ÇEŞİD VƏ
İNANILMAZ UCUZLUQ

İRFAN ABUNƏÇİLƏRİNƏ
ƏLAVƏ ENDİRİMLƏR
NƏZƏRDƏ TUTULUR!

Ünvan: LÖKBATAN
BİNƏ BAZARI
Sıra 7A, korpus 3,
maqazin: 28 (keçid)
Tel: (+994 55) 208 72 55
(+994 12) 408 40 43